

Uchwała Nr XXX/459/21
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 28 września 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030”.

Na podstawie art. 18 pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1668 z późn. zm.), oraz art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.), art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 1378) oraz w związku z uchwałą Nr XIV/247/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lutego 2020 r. w sprawie przystąpienia do prac nad opracowaniem Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030 oraz przyjęcia zasad, trybu i harmonogramu prac, zmienioną Uchwałą Nr XXII/373/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 29 grudnia 2020 r. uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Strategię polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030”, określoną w Załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

§ 3. Traci moc Uchwała Nr XIV/253/12 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 lutego 2012 r. w sprawie przyjęcia zaktualizowanej Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Sejmiku Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Bernadeta Hordejuk

Załącznik do uchwały Nr XXX/459/21
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 28 września 2021 r.

**STRATEGIA
POLITYKI SPOŁECZNEJ
WOJEWÓDZTWA
WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
NA LATA 2021-2030**

Olsztyn, 2021 r.

Szanowni Państwo,

Z przyjemnością przekazuję na Państwa ręce *Strategię polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030* – kluczowy dokument programowy służący realizacji regionalnej polityki społecznej. W sposób kompleksowy i długofalowy określa ona cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki niezbędnych do podjęcia działań. Jest odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby i ma służyć rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego województwa. Celem przyświecającym *Strategii* jest podniesienie poziomu

i jakości życia mieszkańców naszego województwa.

Do realizacji strategicznych założeń niezbędne jest tworzenie warunków, by samorządy lokalne i instytucje polityki społecznej mogły jeszcze lepiej wspierać mieszkańców regionu zmagających się z życiowymi trudnościami, a także bezpośrednio zaangażowanie w kształtowanie przestrzeni do współpracy międzysektorowej, dostarczanie narzędzi i innowacyjnych rozwiązań. Konieczne jest wzmocnienie kadr instytucji pomocy i integracji społecznej, aby mogły jeszcze lepiej odpowiadać na potrzeby mieszkańców, miały jak najlepsze warunki działania, wiedzę oraz środki finansowe, a także były usatysfakcjonowane warunkami swojej pracy.

Nowa *Strategia* jest podstawą do pozyskiwania krajowych i europejskich środków finansowych na wdrażanie projektów z obszaru włączenia społecznego. Odpowiednio zaprojektowana i wdrażana polityka społeczna stanowi inwestycję, która przynosi korzyści całemu społeczeństwu. Działania zmierzające do integracji społecznej zwiększają potencjał rozwoju, a także sprzyjają zwiększaniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach życia społecznego.

Potrzeba opracowania ww. dokumentu wynika z co najmniej kilku powodów: w roku 2020 dobiegło końca wdrażanie dotychczasowej *Strategii*, a także została przyjęta nowa strategia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, co spowodowało konieczność dostosowania *Strategii polityki społecznej* do najważniejszych dokumentów regionalnych wyznaczających kierunki rozwoju województwa w znacznie szerszym kontekście.

Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030 powstała w wyniku partycypacji i zaangażowania przedstawicieli wielu instytucji i podmiotów działających w obszarze polityki społecznej. Jest wyrazem naszej wspólnej troski o region oraz wynikiem partnerskiej współpracy międzyinstytucjonalnej.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego liczy na społeczną akceptację *Strategii* oraz współdziałanie instytucji zaangażowanych we wdrażanie polityki społecznej w regionie w osiąganie jej celów.

Gustaw Marek Brzezina
Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Prace nad opracowaniem *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030* zainicjowane zostały Uchwałą Nr XIV/247/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lutego 2020 roku, w której określono zasady, tryb i harmonogram prac. Ze względu na wprowadzenie od marca 2020 r. stanu epidemii na terenie całego kraju wywołanego wirusem SARS-CoV-2 i związane z tym ograniczenia m.in. w przemieszczaniu się i organizowaniu spotkań, działania związane z opracowaniem nowej Strategii zostały przełożone na 2021 r.

Zgodnie z przyjętymi zasadami i trybem opracowania *Strategii* Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego powołał w kwietniu 2020 r. Zespół Roboczy do spraw opracowania *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*, któremu miałam przyjemność przewodniczyć. W jego skład weszły 44 osoby, reprezentujące m.in. Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administrację rządową i samorządową, sektor biznesu, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia, edukacji, sektor ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe oraz środowiska seniorskie.

Do zadań Zespołu należało przede wszystkim określenie obszarów/priorytetów opracowywanej Strategii, wypracowanie wskaźników, celów oraz działań strategicznych. Z uwagi na obostrzenia wprowadzone w związku ze stanem pandemii pracowaliśmy zdalnie. Łącznie w okresie od grudnia 2020 r. do kwietnia br. odbyło się sześć spotkań. Miały one głównie charakter warsztatowy, wzbogacone były wieloma merytorycznymi dyskusjami wynikającymi z dużego zaangażowania Członków Zespołu. Interdyscyplinarny skład Zespołu sumujący wiedzę, doświadczenie i kompetencje jego Członków, pozwolił kompleksowo spojrzeć na analizowane zjawiska społeczne i wypracować propozycję zapisów odpowiadających na najbardziej aktualne wyzwania w obszarze polityki społecznej. Wsparcie merytoryczne i organizacyjne podczas spotkań zapewnione było w ramach projektu „Spójna Integracja Regionalna Ekonomii Społecznej II” realizowanego przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych.

Po zakończeniu prac Zespołu, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przygotował projekt *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Tym sposobem opracowaliśmy dokument wyznaczający kierunki rozwoju polityki społecznej w naszym regionie przez najbliższą dekadę. Ma on charakter interdyscyplinarny, jego wdrażanie będzie wymagało współpracy administracji rządowej i samorządowej, biznesu oraz wielu partnerów: jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, instytucji oświaty, kultury i edukacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa

publicznego, instytucji kościelnych, organizacji pozarządowych, a także innych podmiotów działających w obszarze polityki społecznej. Wyrażam przekonanie, że współpraca międzyinstytucjonalna podjęta przy opracowywaniu Strategii będzie dobrym początkiem do partnerskiego wdrażania jej zapisów.

Członkom Zespołu oraz przedstawicielom Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie składam serdeczne podziękowania za niezwykle zaangażowanie, profesjonalizm, wniesione doświadczenia i poświęcony czas. Głęboko wierzę, że wspólnymi siłami urzeczywistnimy wizję *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*.

Jolanta Piotrowska

Członek Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Przewodnicząca Zespołu Roboczego do spraw opracowania *Strategii*
polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego
na lata 2021-2030

SPIS TREŚCI

SPIS SKRÓTÓW.....	5
1. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA STRATEGII	7
1.1. Uwarunkowania prawne	7
1.2. Uwarunkowania strategiczne i programowe.....	7
2. DIAGNOZA OBSZARU POLITYKI SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM - KLUCZOWE WNIOSKI	13
2.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna.....	13
2.2. Wnioski dotyczące obszaru polityki społecznej	20
2.3. Analiza SWOT.....	45
3. WIZJA STRATEGII	49
4. DRZEWO CELÓW	51
5. CEL STRATEGII, OBSZARY I CELE STRATEGICZNE, CELE OPERACYJNE ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ	52
5.1. Rodzina	52
5.2. Seniorzy	54
5.3. Osoby z niepełnosprawnościami.....	55
5.4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy	57
5.5. Wspieranie zatrudnienia.....	58
5.6. Ekonomia społeczna i solidarna.....	59
5.7. Kapitał społeczny	60
6. PROGNOZA ZMIAN W ZAKRESIE OBJĘTYM STRATEGIĄ	63
7. SPOSÓB REALIZACJI STRATEGII.....	66
8. RAMY FINANSOWE	68
9. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	69

SPIS SKRÓTÓW

BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
CIS	Centrum Integracji Społecznej
CUS	Centrum Usług Społecznych
DPS	Dom Pomocy Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
MRiPS	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NGO	organizacja pozarządowa
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OzN	Osoby z niepełnosprawnościami
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
PARPA	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PES	Podmiot Ekonomii Społecznej
PS	Przedsiębiorstwo społeczne
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku
UE	Unia Europejska
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

Skład Zespołu Roboczego do spraw opracowania Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030, powołanego Uchwałą Nr 17/223/20/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 kwietnia 2020 r.:

<i>Pani Jolanta Szulc</i>	<i>Pani Hanna Taraszkiewicz</i>
<i>Pani Jolanta Piotrowska</i>	<i>Pani Jolanta Biernat-Kalinowska</i>
<i>Pani Katarzyna Koplińska</i>	<i>Pani Iwona Hatowska</i>
<i>Pani Monika Kocimska-Warczak</i>	<i>Pani Lucyna Jędryczka</i>
<i>Pani Małgorzata Dorota Ofierska</i>	<i>Pani Dorota Kasprzak</i>
<i>Pani dr Justyna Krzywkowska</i>	<i>Pan Wiesław Drożdżyński</i>
<i>Pani kom. Ewa Szczepanek</i>	<i>Pan Krzysztof Szulborski</i>
<i>Pani Wiesława Szymczyk</i>	<i>Pan dr n.med. Leszek Cichowski</i>
<i>Pan Arkadiusz Paturej</i>	<i>Pani dr Małgorzata Ciczowska-Giedziun</i>
<i>Pani Bożena Cebulska</i>	<i>Pani Lilia Wieremiej</i>
<i>Pani Teresa Nowacka</i>	<i>Pani Paulina Broża</i>
<i>Pan Piotr Kubarewicz</i>	<i>Pan Marcin Jastrzębski</i>
<i>Pan Janusz Pappelbon</i>	<i>Pan Krzysztof Świątek</i>
<i>Pani Aneta Ruszczyk</i>	<i>Pan Stanisław Brzozowski</i>
<i>Pani Sylwia Jankowska</i>	<i>Pani Jolanta Adamczyk</i>
<i>Pani Elżbieta Skaskiewicz</i>	<i>Pani Beata Januszczyk</i>
<i>Pani Marta Wangin</i>	<i>Pani Elżbieta Dziekan</i>
<i>Pan Maciej Bielawski</i>	<i>Pani Ewa Sapka-Pawliczak</i>
<i>Pan Bartłomiej Głuszak</i>	<i>Pani Dorota Kopec</i>
<i>Pan Marek Borowski</i>	<i>Pani Wiesława Przybysz</i>
<i>Pan Jarosław Kogut</i>	<i>Pan Andrzej Dombrzański</i>
<i>Pani Edyta Anna Skolmowska</i>	
<i>Pani Anna Maria Nadgrabska</i>	

Zespół Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej:

Anna Konecko
Anna Saracen-Wójcik
Anna Daukszys
Magdalena Mańkowska
Anna Weiss
Halina Zygnerska
Tomasz Igielski
Małgorzata Sieńko
Katarzyna Żadziłko

1. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA STRATEGII

1.1. Uwarunkowania prawne

Zgodnie z art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, opracowanie, aktualizowanie i realizacja *Strategii polityki społecznej* jest zadaniem obowiązkowym samorządu województwa. W jego świetle, stanowi ona integralną część *Strategii rozwoju województwa* i obejmuje w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami.

Obszar polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić między innymi następujące:

- *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa;*
- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;*
- *Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;*
- *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;*
- *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;*
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;*
- *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;*
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;*
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;*
- *Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;*
- *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;*
- *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;*
- *Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych.*
- *Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;*

1.2. Uwarunkowania strategiczne i programowe

Kluczowe znaczenie dla polityki społecznej mają dokumenty strategiczne i programowe przyjmowane na szczeblu międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Definiują one ramy formalno-prawne dla działania władz

samorządowych, a jednocześnie wskazują priorytetowe obszary interwencji publicznej. Szczególnie ważne są te dokumenty, które podejmują temat wykluczenia społecznego jako jedno z głównych wyzwań dla współczesnej polityki społecznej.

Analizując uwarunkowania wynikające z dokumentów międzynarodowych, należy zwrócić uwagę w szczególności na **Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030**, przyjętą 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukacji wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia *Agendy 2030* była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. **Europa 2030, której priorytetem pozostaną** inwestycje społeczne w obszarach edukacji, włączenia społecznego, opieki zdrowotnej i długoterminowej, praw mniejszości, równouprawnienia płci i rozwoju obszarów wiejskich.

Analizując dokumenty szczebla krajowego należy zwrócić uwagę przede wszystkim na **Długookresową Strategię Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności**. Jej główny cel stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa. W 2017 roku Rada Ministrów przyjęła także **Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)** stanowiącą aktualizację *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Dokument ten określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel ww. Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W dniu 16 lutego 2021 roku Rada Ministrów przyjęła **Strategię na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030**. Jej głównym celem jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja.

Z punktu widzenia partycypacji społecznej warto również wdrażać założenia **Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**, której głównym celem jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Jest on realizowany poprzez trzy cele szczegółowe, tj. 1) zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; 2) wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz 3) zwiększenie wykorzystania potencjału kulturalnego i kreatywnego dla rozwoju.

Ważne są również zapisy **Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030**. Jej główny cel stanowi wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce, natomiast służyć mają mu działania wpisujące się w cztery cele szczegółowe, tj. 1) Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych; 2) Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; 3) Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy oraz 4) Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Na początku 2021 roku Rada Ministrów zaprezentowała projekt uchwały w sprawie przyjęcia **Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027 z perspektywą do roku 2030**. Wśród głównych priorytetów wskazano: przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; instytucje pomocy społecznej oraz podmioty ekonomii społecznej – wsparcie dla osób i rodzin; integrację cudzoziemców – rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Istotnym dokumentem jest również **Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej**, którego cel główny brzmi „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”. Będzie on realizowany poprzez cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
- 2) Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.
- 4) Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

Ważna jest również implementacja rozwiązań przewidywanych w ramach **Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025**, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych, osób głuchych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi.

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje **Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ**, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości. Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnymi osób starszych to w szczególności zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgniacych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnymi osób starszych przez instytucje publiczne.

Głównym dokumentem strategicznym o charakterze regionalnym jest **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego. Warmińsko-Mazurskie 2030**, przyjęta w dniu 18 lutego 2020 roku do realizacji przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Jej główny cel stanowi spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy, natomiast cele strategiczne i operacyjne są następujące:

- Kompetencje przyszłości
 - Użyteczne kwalifikacje i kompetencje
 - Nowoczesne usługi
 - Profesjonalne organizacje
- Inteligentna produktywność
 - Satysfakcjonująca praca
 - Inteligentna specjalizacja
 - Wysoka konkurencyjność
- Kreatywna aktywność
 - Inspirująca twórczość
 - Efektywna współpraca
 - Ukształtowana tożsamość

- Mocne fundamenty
 - Silny kapitał społeczny
 - Optymalna infrastruktura rozwoju
 - Wyjątkowe środowisko przyrodnicze.

Wskazywane w niej kierunki działań ściśle wiążące się z polityką społeczną i znajdujące odzwierciedlenie w wojewódzkiej *Strategii polityki społecznej* przewidują m.in.:

- uczenie się przez całe życie, w tym kształtowanie społeczeństwa informacyjnego, zwiększenie dostępu mieszkańców do edukacji i zatrudnienia, rozwój kształcenia ustawicznego;
- rozwój usług społecznych i usług zdrowotnych, w tym telemedycznych i teleopiekuńczych, a także przyspieszenie procesu deinstytucjonalizacji;
- uzupełnienie deficytów infrastruktury ochrony zdrowia, w tym dla geriatry, opieki długoterminowej, paliatywnej, rehabilitacyjnej oraz infrastruktury społecznej, socjalnej i opiekuńczej, miejsca świadczenia usług opieki wytchnieniowej;
- wspieranie rozwoju inicjatyw służących włączaniu społecznemu, budowaniu więzi społecznych w regionie, w tym międzypokoleniowych (szczególnie angażujących osoby starsze, młodzież, osoby z niepełnosprawnościami, mniejszości narodowe, rodziny nieaktywne mieszkające w małych społecznościach lokalnych);
- rozwój „banków inicjatyw” oraz platform wymiany dobrych praktyk wspierających integrację społeczną;
- wspieranie rozwoju infrastruktury sprzyjającej aktywizacji społecznej i pracy z rodziną (w tym grup zagrożonych wykluczeniem społecznym), przyjaznej i uwzględniającej potrzeby ludzi starszych, młodzieży, osób z niepełnosprawnościami;
- realizację zintegrowanych programów aktywizacji i integracji (w tym bezrobotnych, bezdomnych i osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa, osób starszych, mniejszości narodowych);
- profilaktykę zdrowotną, realizację programów zdrowotnych oraz promocję zdrowego stylu życia;
- zapobieganie negatywnym zjawiskom społecznym;
- systemy pomocy dla osób uzależnionych i współuzależnionych;
- systemy zastępczej opieki rodzinnej oraz opieki nad osobami starszymi (na poziomie wojewódzkim i powiatowym, wymagających również inicjowania rozwoju wolontariatu, tworzenia grup samopomocowych, wsparcia organizacji pozarządowych działających na rzecz osób i rodzin wymagających pomocy z zewnątrz);
- tworzenie warunków dla powstawania i rozwoju aktywności społecznej oraz kształtowanie i wspieranie postaw obywatelskich mieszkańców w każdym wieku;

- rozwój partycypacji społecznej i wolontariatu; tworzenie infrastruktury integracji i aktywności społecznej, w tym sportowej;
- rozwój partnerskiego regionalnego systemu wsparcia aktywności społecznej i obywatelskiej, w tym organizacji pozarządowych.

Powyższe działania nie wyczerpują katalogu wskazanego w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego. Warmińsko-Mazurskie 2030*, wskazują natomiast pożądane kierunki rozwoju polityki społecznej, które zostały uwzględnione przy opracowywaniu wojewódzkiej *Strategii polityki społecznej*, tak by zachować spójność obu dokumentów.

2. DIAGNOZA OBSZARU POLITYKI SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM - KLUCZOWE WNIOSKI

Niniejszy rozdział zawiera najważniejsze informacje dotyczące polityki społecznej w województwie warmińsko-mazurskim, w tym m.in. charakterystykę społeczną, ekonomiczną, demograficzną a także wnioski dotyczące wybranych obszarów oraz analizę SWOT.

W diagnozie prezentowane są dane z lat 2016-2020.

Do opracowania diagnozy posłużono się danymi statystycznymi dostępnymi na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego (www.stat.gov.pl), raportami Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie, danymi ze sprawozdań MPiPS-03, opracowaniami własnymi Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – w tym *Oceną zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego*.

2.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna

Ludność

- ✓ Województwo warmińsko-mazurskie w 2020 r. zamieszkiwało **1 416,5 tys. mieszkańców**, co stanowiło **3,7% ludności kraju** (12 lokata).
- ✓ **Liczba ludności województwa systematycznie się zmniejsza** – w 2020 r. w porównaniu do roku 2016 – zmalała o 19,9 tys. Średnioroczne tempo ubytku ludności w porównaniu z zeszłym rokiem wynosi **44 osoby** (w kraju 31 osób na 10 tysięcy mieszkańców).
- ✓ Od 2017 do 2020 roku **liczba osób w wieku produkcyjnym spadła o 4,0%, a wzrosła w wieku poprodukcyjnym – o 8,9%**.
- ✓ **Proces starzenia się ludności w województwie pogłębił się**, o czym świadczy rosnąca wartość mediany wieku. Mediana wieku (wiek środkowy) oznacza, że połowa ludności danego wieku jeszcze nie osiągnęła, a połowa już go przekroczyła. Na koniec 2020 r. wiek środkowy mieszkańca województwa wyniósł **41,2 lat i w porównaniu z 2010 r. wzrósł o blisko 5 lat**.
- ✓ **W 2020 roku liczba kobiet przeważała nad liczbą mężczyzn**. Kobiety przeważały liczbowo w grupie wiekowej powyżej 50 roku życia, a najbardziej w grupie powyżej 80 lat.
- ✓ Dalsze przeciętne trwanie życia w 2020 r. wynosi dla kobiet – 81,2 lat, a dla mężczyzn – 73,0 przy czym **średni wiek kobiet jest o prawie 10 lat wyższy niż mężczyzn**.

- ✓ **Saldo migracji stałej, zarówno w miastach, jak i na wsi, było ujemne** i wyniosło odpowiednio -2 496 oraz -1 275 osoby. Ogólne saldo migracji stałych (wewnętrznych i zagranicznych) w 2020 r. w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosło **-1,47**.
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim w 2020 r. w porównaniu z 2016 r. **zmniejszyła się liczba zawieranych małżeństw (o 28,8%)**. Na 1000 ludności w 2020 r. przypadło 3,36 nowo zawartych małżeństw (w kraju 3,78), przy czym nieco więcej w miastach (3,47), niż na wsi (3,19).
- ✓ **Współczynnik dzietności** w województwie warmińsko-mazurskim w 2020 r. wynosił 1,274 i kształtował się **poniżej średnich wartości dla Polski (1,378)**.
- ✓ W województwie od kilku lat utrzymuje się **niekorzystna tendencja związana m.in. z niskim poziomem urodzeń oraz zwiększającą się liczbą zgonów**. W 2020 r. zarejestrowano 12 108 urodzeń żywych, o 6,2% mniej niż rok wcześniej. Współczynnik urodzeń żywych na 1000 ludności w 2020 r. wynosił 8,52 (w kraju 9,26), wobec 9,35 w 2016 r.

Sytuacja ekonomiczna

- ✓ **Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim należy do najtrudniejszych obszarów aktywności społeczno-gospodarczej w kraju**. Wynika to w dużej mierze z niskiego zatrudnienia (niższego niż przeciętnie w Polsce), niskiego poziomu wynagrodzeń i najwyższego w kraju bezrobocia.
- ✓ Na tle polskiej gospodarki województwo warmińsko-mazurskie odznacza się **stosunkowo niskim poziomem rozwoju gospodarczego**. Wartość **produktu krajowego brutto** wytworzonego w województwie w 2018 r. wyniosła **54 524 mln zł**. Udział regionu w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2018 r., ukształtował się na poziomie 2,6%.
- ✓ Przeciętne miesięczne **wynagrodzenie brutto** w 2020 r. było wyraźnie **niższe niż w skali całego kraju** i wyniosło 4 828,45 zł (w Polsce 5 167,47). Sytuacja w województwie warmińsko-mazurskim w zakresie wynagrodzeń uległa poprawie w latach 2015-2020 (w 2015 r. wynosiło 3 495,02 zł), jednak pod względem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w dalszym ciągu zajmujemy ostatnie miejsce w kraju.

Jakość życia

Z *Diagnozy Społecznej 2015. Warunki i jakość życia Polaków*¹ opracowanej pod kierunkiem prof. Janusza Czapińskiego i prof. Tomasza Panek wynika, że województwo warmińsko-mazurskie zalicza się do grupy regionów

¹ *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, Janusz Czapiński, Tomasz Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, 2015 r.

charakteryzujących się niekorzystnymi wynikami sytuacji społeczno-ekonomicznej, tj.:

- ✓ **najniższym materialnym poziomem życia i największą częstotliwością występowania gospodarstw domowych oceniających najgorzej swoją sytuację dochodową** (obok podkarpackiego),
- ✓ **najniższym poziomem zaspokojenia potrzeb w zakresie wyżywienia** (obok podkarpackiego i kujawsko-pomorskiego), w zakresie **zasobności materialnej** (obok kujawsko-pomorskiego) oraz w **zakresie wypoczynku** (obok dolnośląskiego),
- ✓ **najniższym poziomem zaspokojenia potrzeb w zakresie warunków mieszkaniowych** (obok lubelskiego i łódzkiego),
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw negatywnie oceniających zmiany poziomu zaspokojenia potrzeb związanych z kształceniem dzieci** (obok lubelskiego),
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw mających kłopoty finansowe z zaspokojeniem potrzeb w zakresie wybranych grup artykułów żywnościowych** (obok podkarpackiego),
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw, które najrzadziej płaciły z własnej kieszeni za usługi zdrowotne oraz za leki,**
- ✓ **największym udziałem gospodarstw nie posiadających oszczędności** (prawie 78%, obok kujawsko-pomorskiego),
- ✓ **największym udziałem gospodarstw, które najczęściej zaciągały pożyczki od osób prywatnych na zaspokojenie bieżących potrzeb,**
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw uzyskujących pomoc społeczną** (19,7%, obok kujawsko-pomorskiego, świętokrzyskiego i podlaskiego),
- ✓ **najmniejszą religijnością** (obok zachodniopomorskiego, łódzkiego i dolnośląskiego),
- ✓ **najniższą w kraju wrażliwością na dobro publiczne** (obok łódzkiego i wielkopolskiego).

Warunki mieszkaniowe

- ✓ W 2020 r. **oddano do użytkowania więcej mieszkań niż w 2017 r.**, tj. 6 460 (o 35,1% więcej niż w 2017 r.). Mieszkania oddane do użytkowania w 2020 r. stanowiły 2,9% mieszkań oddanych do użytkowania w kraju.
- ✓ W 2020 r. **więcej mieszkań przekazano w budownictwie indywidualnym** (wzrost o 16,7%) oraz **przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem** (o 13,5%). W województwie oddano również 3 mieszkania zakładowe (w 2019 r. – 1)
- ✓ Zaobserwowano nieznaczny **spadek liczby mieszkań chronionych** – w 2020 r. było 81 mieszkań chronionych z 244 miejscami – co w porównaniu do 2019 roku stanowi spadek o 3 mieszkania a w porównaniu do 2018 r. – wzrost o 15 mieszkań.

Ochrona zdrowia²

- ✓ Mieszkańców województwa cechuje **wysoka samoocena zdrowia** (dane za 2019 r.). Swoje zdrowie jako dobre i bardzo dobre ocenia 69,8% osób (67,4% w Polsce).
- ✓ W 2019 roku **zasoby pracowników medycznych** pracujących bezpośrednio z pacjentem stanowiło: 3 068 lekarzy (w tym 77 lekarzy ze specjalizacją z psychiatrii – łącznie ze specjalistami dziecięcymi), 565 lekarzy dentyistów, 6 803 pielęgniarki, 748 położnych, 746 farmaceutów, 794 fizjoterapeutów i rehabilitantów.
- ✓ W 2019 roku **na 10 tys. mieszkańców województwa przypadało**: 48 pielęgniarek, 22 lekarzy, 5 położnych i 4 lekarzy dentyistów.
- ✓ Według stanu na 31 XII 2020 r. **w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** funkcjonowało ogółem **866 przychodni** (co stanowi 4,0% przychodni w Polsce) oraz **245 praktyki lekarskie i stomatologiczne** (6,1% praktyk w Polsce).
- ✓ Według stanu na koniec 2019 roku do **stacjonarnej opieki zdrowotnej** zaliczało się m.in.: 39 szpitali ogólnych, 3 szpitale psychiatryczne, 16 zakładów opiekuńczo-leczniczych, 5 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, 3 hospicja, 2 ośrodki leczenia odwykowego.
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim **wskaźnik umieralności** w 2020 r. w przeliczeniu na każdy 1000 ludności wyniósł **11,8** i był **niższy od wskaźnika w całej Polsce**, który wyniósł 12,4.
- ✓ W 2019 r. **35,2% zgonów w warmińsko-mazurskim spowodowanych było chorobami układu krążenia**, przyczyną 27,4% zgonów były nowotwory, a 8,1% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Najczęstszymi przyczynami umieralności w województwie w ostatnich latach były: choroby układu krążenia, nowotwory, choroby układu oddechowego oraz przyczyny zewnętrzne.
- ✓ W obszarze zdrowia najważniejszym skutkiem depopulacji, stanowiącym bezpośrednie następstwo starzenia się społeczeństwa regionu, będzie pogarszający się ogólny stan zdrowia i związane z tym **wzrastające zapotrzebowanie na opiekę medyczną i usługi opiekuńcze w obliczu zmniejszającej się liczby wykwalifikowanych lekarzy i personelu medycznego** (emigracja z nieatrakcyjnego regionu i starzenie się kadry medycznej, co według badanych przedstawicieli JST będzie dużym problemem w województwie warmińsko-mazurskim i co znajduje potwierdzenie w danych NFZ)³.

² Dane dotyczące ochrony zdrowia zostały zaczerpnięte z opracowania *Ochrona zdrowia i pomoc społeczna w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2019* opracowanego przez Urząd Statystyczny w Olsztynie oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego.

³ *Analiza przewidywanych konsekwencji sytuacji demograficznej w relacji do systemu społeczno-gospodarczego i układu przestrzennego badanych obszarów. Określenie scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego do 2030 roku. RAPORT CZĄSTKOWY II*, Urząd

Kultura i edukacja

- ✓ W 2020 r. w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało **30 muzeów łącznie z oddziałami**. Liczba zwiedzających muzea w 2020 r. wyniosła 369,0 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2017 r. o 44,9%.
- ✓ Oprócz muzeów w 2020 r. działało **6 galerii sztuki** (o 1 mniej niż w 2017 r.). Liczba zwiedzających zmniejszyła się w porównaniu do 2017 r. o 54,1% i wyniosła 64,7 tys. osób.
- ✓ W 2020 roku mieszkańcy województwa mogli również korzystać z **usług kulturalnych** m.in. 21 kin, 5 teatrów i Warmińsko-Mazurskiej Filharmonii im. Feliksa Nowowiejskiego w Olsztynie.
- ✓ **Zwiększyła się liczba żłobków** – w 2017 r. działało 76 żłobków (łącznie z klubami dziecięcymi i oddziałami żłobkowymi w przedszkolach), natomiast w 2020 r. – 108. **W porównaniu z rokiem 2018 liczba żłobków zwiększyła się o 17, tj. o 18,7%**. Należy jednak zwrócić uwagę, że w 2020 r. **w 80 gminach województwa warmińsko-mazurskiego, żłobki w ogóle nie funkcjonowały**. Analizując dostępność opieki nad małymi dziećmi na poziomie wojewódzkim w 2020 r., warmińsko-mazurskie **ma jeden z najniższych wskaźników w kraju**.
- ✓ W 2019 r. funkcjonowało **561 szkół, w których uczyło się 111,8 tys. dzieci** (w 2016 r. odpowiednio 530 i 86,1 tys.). Młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi zapewniono możliwość edukacji w 52 ponadgimnazjalnych szkołach specjalnych, w tym w 28 przysposabiających do pracy. Ogółem do szkół specjalnych uczęszczało 1,2 tys. (2,1%) ogółu uczniów w szkołach dla dzieci i młodzieży. W roku szkolnym 2019/2020 w 62 szkołach policealnych uczyło się 6,8 tys. uczniów (o 10,2% mniej niż w poprzednim roku). Liczba absolwentów szkół policealnych w końcu czerwca 2019 r. wyniosła 1,6 tys. wobec 2,3 tys. rok wcześniej.
- ✓ W roku akademickim 2019/2020 **w 14 szkołach wyższych (łącznie z filiami) działających w województwie studiowało 25,8 tys. studentów**. W 2019 r. w województwie szkoły wyższe ukończyło ogółem 7,7 tys. absolwentów, tj. o 6,3% mniej niż w roku poprzednim.
- ✓ **Zdawalność egzaminu maturalnego** wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2019 r. wyniosła 77,3% i była nieznacznie niższa niż w 2018 roku. Z egzaminem lepiej poradzili sobie uczniowie liceów ogólnokształcących (83,9%) a gorzej uczniowie techników (65,6%). Dla porównania w całym kraju maturę zdało 80,5% proc. wszystkich uczniów, co oznacza, że nie poradziła sobie z nim co piąta osoba.

- ✓ Wyniki **egzaminu ósmoklasisty** w roku 2019 osiągnęły średni wynik 57% z języka polskiego (w Polsce 63%), 41% z matematyki (w Polsce 45%), 54% z języka angielskiego (w Polsce 59%).
- ✓ W 2018 roku do **egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie** przystąpiło 404,1 tys. osób (o 9,5 tys. osób mniej niż w poprzednim roku szkolnym), a 304,2 tys. z nich otrzymało świadectwo potwierdzające kwalifikacje w zawodzie (zdało obie części egzaminu).
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim funkcjonują **2 wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli**, którymi są: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie wraz z filią w Olecku (W-M ODN w Olsztynie) oraz Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu (W-M ODN w Elblągu).

Bezpieczeństwo publiczne

- ✓ **Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw** w latach 2017-2020 wzrósł z poziomu 71,5% do 75,3%. Jest on wyższy od wartości wskaźnika krajowego, który wyniósł 73,3% w 2020 r.
- ✓ **Zmniejsza się liczba przestępstw** – według danych Komendy Głównej Policji w 2020 r. zanotowano ich 26,3 tys., tj. o 2,5% mniej niż w 2016 r.
- ✓ Od 2016 roku znacznej **poprawie ulega sytuacja w ruchu drogowym**. W 2019 r. zanotowano 1,2 tys. wypadków drogowych, tj. o 25,1% mniej niż w 2016 r.

Transport

- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim jest **najniższa w Polsce gęstość dróg o nawierzchni twardej**. W latach 2016-2019 długość dróg o twardej nawierzchni zwiększyła się o prawie 616 km. Pomimo zrealizowanych inwestycji województwo **nie dysponuje spójnym szkieletem połączeń drogowych**, a drogi dojazdowe do mniejszych miejscowości są w słabej kondycji. Likwidacja lub wyłączanie połączeń kolejowych **pogarsza możliwości komunikacyjne, zwłaszcza oddalonych od centrum województwa miejscowości**. Niedoinwestowanie infrastruktury w regionie wpływa na nieatrakcyjność lokalnego rynku pracy.
- ✓ Obszary o niewystarczającej dostępności do usług publicznych **wymagają inwestycji w skali mikro**, a także działań organizacyjnych rozszerzających zakres transportu zorganizowanego.
- ✓ Województwo jest **jednym z czterech regionów w kraju, przez które nie przebiegają autostrady**.
- ✓ **Pozytywne zmiany w zakresie dostępności komunikacyjnej** to: uruchomienie portu lotniczego Olsztyn-Mazury oraz bieżące i zakończone inwestycje drogowe i kolejowe. Poprawa połączeń komunikacyjnych dotyczy również miasta Elbląga, które w przyszłości ma mieć otwartą nową drogę wodną łączącą Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską.

- ✓ Zauważa się **dużą zależność pomiędzy wpływem likwidacji połączeń komunikacyjnych na jakość życia ludności województwa** – 52% badanych mieszkańców wskazało że dostępność komunikacyjna będzie miała duży wpływ na ich życie społeczne⁴.

⁴ Analiza przewidywanych konsekwencji sytuacji demograficznej w relacji do systemu społeczno-gospodarczego i układu przestrzennego badanych obszarów. Określenie scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego do 2030 roku. RAPORT CZĄSTKOWY II, Bluehill Sp. z o.o./ EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego, 2019 r.

2.2. Wnioski dotyczące obszaru polityki społecznej

RODZINA

Dane statystyczne

- ✓ **Spadła liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej** – różnorodną pomocą i wsparciem objęto w 2020 roku 147 961 osób (spadek liczby osób o 5,9%, a liczby rodzin z dziećmi o 8,7% w stosunku do 2019 roku). **Spadek ten nie wynika jednak z rozwiązanych problemów, a z opuszczania systemu przez rodziny, którym poprawiła się sytuacja bytowa dzięki pobieraniu świadczenia wychowawczego 500+.**
- ✓ W 2020 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, dominującymi powodami przyznania pomocy i wsparcia były: **bezrobocie (55 613 osób w rodzinach), ubóstwo (54 268 osób w rodzinach), długotrwała i ciężka choroba (34 817 osoby w rodzinach) oraz niepełnosprawność (28 677 osób w rodzinach)**. Najczęściej pomoc przyznawano z tytułu sieroctwa oraz klęsk żywiołowych i ekologicznych.
- ✓ W ciągu ostatnich lat **maleje liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa**. W 2020 roku wyniosła 54 268 osób (spadek o 19,2% względem 2019 roku). W 2020 roku **procent ludności pobierającej świadczenie z powodu ubóstwa**, w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim, **wyniósł 36,7%**.
- ✓ Odsetek osób w gospodarstwach domowych w 2019 r. **żyjących poniżej granicy ubóstwa skrajnego** (tzn. poniżej poziomu minimum egzystencjalnego) wynosił 6,8% (w 2016 r. – 9,0%).
- ✓ **Maleje liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego**. W 2020 roku skorzystało z niego 4 709 rodzin (spadek o 30,5% względem 2018 roku)
- ✓ **Liczba rodzin objętych pracą socjalną od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie**. W 2020 roku było to **53 825 rodzin** (117 562 osoby w rodzinach).
- ✓ **Spada liczba rodzin objętych wsparciem w formie interwencji kryzysowej**. W 2020 roku zostały nią objęte 263 rodziny (796 osób w tych rodzinach) – spadek o 13% względem 2018 r.
- ✓ Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w województwie warmińsko-mazurskim **liczba bezdomnych** wyniosła 1 154 osoby, z czego zdecydowana większość to mężczyźni (89,6%). Problem dotyczy również 7 dzieci (0,6%).
- ✓ W 2020 roku w województwie z powodu trudności w przystosowaniu do życia po **zwolnieniu z zakładu karnego** wsparte zostały 782 osoby (1025 osób w rodzinach).
- ✓ **Maleje liczba rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny** – w 2020 roku w województwie pracowało 170 asystentów (178 osoby w 2019 r.), przy

czym w 2020 roku asystenci objęli wsparciem 1 993 rodziny (spadek o 5,2% względem 2019 roku).

- ✓ **Spadła liczba rodzin zastępczych** – w 2020 r. było ich 1 735, czyli o 119 rodziny mniej niż w 2017 r. W porównaniu z 2019 r. spadła liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem⁵.
- ✓ **Zmniejszyła się liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej.** Na koniec 2020 roku w pieczy przebywało 2 546 dzieci, co w porównaniu do roku 2017, oznacza spadek o 139 dzieci⁶.
- ✓ **Zdecydowana większość, tj. 80,0% wszystkich dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przebywała w rodzinnych formach pieczy zastępczej.** Oznacza to, iż kierunek rozwoju pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim odpowiada ogólnopolskiej tendencji zgodnej z zaleceniami wynikającymi z *Ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*.
- ✓ W latach 2017-2020 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego **nie funkcjonowała żadna rodzina wspierająca.**
- ✓ W województwie **brakuje rodzin zastępczych specjalistycznych.**
- ✓ **Średnio ok. 26,9% dzieci zgłoszonych do Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie kwalifikuje się do przysposobienia.** Większą grupę stanowią dzieci niezakwalifikowane z powodu m.in. silnych więzi z rodziną zastępczą.

Zasoby

- ✓ W województwie w 2020 roku funkcjonowały **następujące podmioty/placówki działające na rzecz dziecka oraz rodziny:**
 - 27 jednostek i punktów poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego;
 - 5 domów dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży (95 miejsc);
 - 4 ośrodki wsparcia dziennego pobytu (110 miejsc);
 - 14 placówek świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej;
 - 81 mieszkań chronionych (244 miejsca);
 - 3 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (55 miejsc);
 - 58 całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych (903 miejsca w placówkach socjalizacyjnych, 54 miejsca w interwencyjnych i 29 miejsc w rodzinnych);
 - 15 świetlic terapeutycznych i socjoterapeutycznych (360 miejsc);
 - 4 placówki prowadzące pracę podwórkową;
 - 53 świetlice środowiskowe (1 164 miejsca).

⁵ Dane wg. GUS BDL.

⁶ J.w.

- ✓ **Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie** z oddziałami w Ełku i Elblągu.
- ✓ **Rada ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego** działająca przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
- ✓ 21 placówek na łączną liczbę miejsc 750, **świadczących pomoc osobom bezdomnym** (ogrzewalnie, noclegownie, schroniska dla bezdomnych), które udzieliły pomocy 1 004⁷.
- ✓ 41 **ośrodków wsparcia świadczących usługi na rzecz osób bezdomnych** (jadłodajnie, punkty wydawania paczek żywnościowych, pralnie, łaźnie, punkty pomocy medycznej).
- ✓ 10 centrów integracji społecznej i 48 klubów integracji społecznej.

Rekomendacje

- ✓ W ramach kompleksowego wsparcia rodzin na szczególną uwagę zasługuje potrzeba **rozbudowy systemu usług**, takich jak:
 - tworzenie i rozwijanie placówek **wsparcia dziennego** dla dzieci,
 - rozwój i poprawa dostępności do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego,
 - rozwijanie i wzmacnianie roli asystentów rodziny i rodzin wspierających,
 - **tworzenie centrów wspierania rodzin** z szeroką ofertą usług oraz Ośrodków Interwencji Kryzysowej,
 - tworzenie **centrów usług społecznych**, których celem będzie ułatwienie świadczenia usług dostosowanych do potrzeb lokalnych społeczności,
- ✓ Ważne jest poszukiwanie **nowych sposobów docierania do rodzin z dziećmi**, których sytuacja finansowa uległa poprawie, więc egzystują już poza systemem pomocy społecznej, jednak nadal borykają się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.
- ✓ Zasoby pomocy i wsparcia rozlokowane są **najczęściej w pobliżu centrum województwa**. Gminy położone na obrzeżach województwa, zwłaszcza północnym oraz wschodnim nie dysponują ofertą tak zróżnicowaną i dostosowaną do potrzeb mieszkańców. Warto nadal uwzględniać ten fakt przy planowaniu kolejnych inwestycji w tym obszarze.
- ✓ Na terenie kilku powiatów tj.: gołdapskiego, iławskiego, nowomiejskiego, szczycieńskiego i węgorzewskiego **brakuje jednostek specjalistycznego poradnictwa**.⁸ Ponadto, gminy zgłaszają **deficyty w dostępie do usług świadczonych przez specjalistów, takich jak: psycholog, terapeuta, mediator, prawnik**.
- ✓ W dalszym ciągu **liczba asystentów rodziny jest zbyt mała w stosunku do potrzeb**. Oznacza to, że większa jest liczba rodzin wymagających

⁷Jedna osoba mogła skorzystać z punktu więcej niż jeden raz.

⁸ Infrastruktura pomocy społecznej - wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, <https://warmia.mazury.pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/6488-infrastruktura-pomocy-spoecznej>

wsparcia z powodu problemów w opiece i wychowaniu dziecka. Asystentura rodzinna jest sposobem na zwiększenie efektywności pomocy poprzez **pracę w środowisku**, jak również na **obniżenie kosztów związanych z organizacją opieki zastępczej**, w tym potencjalnego umieszczenia dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. **Zatrudnianie i rozwijanie form pracy asystentów rodziny** umożliwi m.in. powrót dzieci z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej oraz zapobiegnie odbieraniu dzieci z rodzin do pieczy zastępczej.

- ✓ Wśród form wsparcia kierowanych do przedstawicieli rodzinnej pieczy zastępczej, które należałoby poszerzać, wskazuje się przede wszystkim na: **szkolenia, konieczność poprawy dostępu do specjalistów, dostępność do systemów diagnostycznych, organizowanie superwizji dla rodzin zastępczych, rozwój poradnictwa, zwiększenie liczby rodzin pomocowych lub zaangażowanie wolontariuszy w zapewnieniu opieki, wymiana doświadczeń pomiędzy rodzinami zastępczymi.**
- ✓ **Osiem powiatów zgłosiło zapotrzebowanie na skorzystanie z usług regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej w odniesieniu do 22 dzieci – były to powiaty: bartoszycki, piski, gołdapski, olsztyński, mrągowski, ełcki a także miasto Olsztyn i Elbląg.**⁹ Obecnie na terenie województwa nie funkcjonuje regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna.
- ✓ Należałoby **rozwijać mieszkalnictwo chronione w tych powiatach, w których mieszkania chronione nie funkcjonują** oraz występuje wysoki odsetek osób z niepełnosprawnością, osób w wieku poprodukcyjnym, a także liczba usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej. Mieszkań chronionych brakuje w powiatach: gołdapskim, olsztyńskim, ostródzkim i węgorzewskim.¹⁰ Ważne jest również **opracowanie programów tanich mieszkań dla młodych rodzin, mieszkań spółdzielczych oraz tanich mieszkań komunalnych budowanych na wynajem.**
- ✓ Wśród najważniejszych potrzeb dla usamodzielnianych wychowanków z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, powiaty zgłaszają m.in. **rozwój mieszkalnictwa chronionego, upowszechnienie edukacji ekonomicznej, znalezienie i utrzymanie zatrudnienia, podnoszenie kwalifikacji zawodowych.**
- ✓ Z kontroli NIK¹¹ wynika, że **pomoc dla byłych więźniów jest rozproszona i nie stanowi spójnej całości.** Skontrolowane ośrodki pomocy społecznej zasadniczo nie realizowały zadań w ramach długofalowej, wszechstronnej

⁹ *Badanie potrzeb w zakresie uruchomienia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, analiza wg. stanu na dzień 31.12.2020 r.*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

¹⁰ *Infrastruktura pomocy społecznej - wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, <https://warmia.mazury.pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/6488-infrastruktura-pomocy-spoecznej>

¹¹ *Informacja o wynikach kontroli Pomoc społeczna świadczona osobom opuszczającym zakłady karne*, raport Najwyższej Izby Kontroli, 2019 (<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/pomoc-spoeczna-dla-bylych-osadzonych.html>).

pomocy umożliwiającej adaptację w społeczeństwie osób mających trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładów karnych, choć w skuteczny sposób zapewniały tym osobom pomoc doraźną, umożliwiającą zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych. Zgodnie z rekomendacjami NIK, **działania ośrodków względem byłych osadzonych powinny mieć charakter wspierający i aktywizujący.**

- ✓ Jak wynika z kontroli NIK brakuje realnego wsparcia dla usamodzielniających się wychowanków MOW po opuszczeniu placówki.¹²
- ✓ Ośrodki pomocy społecznej wskazują na poniższe **potrzeby w procesie usamodzielnienia osób bezdomnych:**
 - tworzenie lokali socjalnych, mieszkań chronionych oraz mieszkań treningowych dla osób wychodzących z bezdomności,
 - zwiększanie zakresu działań w obszarze profilaktyki bezdomności i wczesnej interwencji,
 - rozszerzanie wsparcia osób bezdomnych ze strony specjalistów w środowisku oraz w placówkach dla osób bezdomnych: specjalistów ds. uzależnień, psychologów, lekarzy specjalistów (w szczególności psychiatrów), prawników, pedagogów.
- ✓ Konieczne **jest badanie jakości usług oferowanych przez schroniska dla osób bezdomnych, schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegownie i ogrzewalnie.** Dzięki temu będzie wiadomo, ile z tych obiektów wymaga dostosowania do standardów określonych w rozporządzeniach i w jakiej wysokości środki są na to potrzebne¹³.

SENIORZY

Dane statystyczne

- ✓ W 2020 r. 348 630 mieszkańców województwa miało ponad 60 lat, co stanowiło 24,6% ogółu mieszkańców. Oznacza to, że **blisko co czwarty mieszkaniec regionu był w wieku senioralnym.**
- ✓ Jak pokazują dane statystyczne **w 2050 roku co trzecia osoba, będzie w wieku poprodukcyjnym.** Prognozy dla innych województw są bardzo zbliżone, wahają się od 27% do 32%. Prognozuje się, że w 2050 roku najstarsze będzie województwo świętokrzyskie (32%), zaś najmłodsze województwo pomorskie (27%).
- ✓ Według prognoz GUS **do 2030 niemal we wszystkich powiatach województwa (19 na 21) zmniejszy się liczba ich mieszkańców** w porównaniu do roku 2005. Wzrost liczby mieszkańców do 2030 roku

¹² Informacja o wynikach kontroli. Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych, raport Najwyższej Izby Kontroli, 2017, (<https://www.nik.gov.pl/plik/id,15816,vp,18331.pdf>)

¹³ Wychodzenie z bezdomności – co nie działa?, raport Najwyższej Izby Kontroli, 2020 r. (<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/sprawy-spoeczne/wychodzenie-z-bezdomnosci.html>)

prognozowany jest jedynie w dwóch powiatach, tj. olsztyńskim (o 16,43) oraz ełckim (o 9,41%).

- ✓ W 2020 roku, wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, w grupie wiekowej **powyżej 60 r.ż. przeważały kobiety**, było ich więcej o nieco ponad 53 tys. – co wskazuje na tzw. zjawisko „**feminizacji starości**”.
- ✓ W 2020 roku wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego w grupie wiekowej **powyżej 60 r.ż. przeważali mieszkańcy miast**. Było ich o ponad 102 tys. osób więcej niż mieszkańców wsi. Największy odsetek w prezentowanej grupie stanowiły osoby w wieku 60-64 lata (28,47%).
- ✓ W latach 2025-2030 **liczba zgonów** (w 2025 r. - 14 142, w 2030 r. – 14 513) **przewyższać będzie liczbę urodzeń** (w 2025 r. – 11 566, w 2030 r. – 10 528). Oznacza, to, że **populacja województwa będzie malała i nie dojdzie do zastępowalności pokoleń**.
- ✓ **Wskaźnik obciążenia demograficznego** w 2020 r. w poszczególnych powiatach województwa wyniósł między 60 a 71 osób, co oznacza, że **na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypada od 60 do 71 osób w wieku nieprodukcyjnym** (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). Do 2030 roku współczynnik ten wzrośnie i będzie wynosił od 70 do 80 osób. W ciągu najbliższych dziesięciu lat powyższe proporcje wzrosną do 60%, czyli w 2030 roku w każdym z powiatów wśród osób w wieku nieprodukcyjnym, **60% będą stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym**.
- ✓ W 2019 roku w województwie warmińsko-mazurskim **świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznano 10 562 osobom starszym** (tj. 3,08 % osób powyżej 60 r.ż.) o 1 254 mniej niż w 2018 roku - 11 816 os., na łączną kwotę 23 097 607 zł czyli o 12,44% mniej niż w 2018 roku (tj. 26 379 235 zł) – były to świadczenia w formie zasiłku stałego, okresowego, celowego i specjalnego zasiłku celowego.¹⁴
- ✓ W 2020 roku **usługami opiekuńczymi objęto 5 904 osób (spośród wszystkich osób korzystających z usług opiekuńczych 4 607 osób to podopieczni będący w wieku poprodukcyjnym)**, natomiast liczba osób, za które gmina opłaciła pobyt w DPS wyniosła 3 237. Całkowity koszt usług opiekuńczych wyniósł ponad 38 mln zł. Wydatki ponoszone przez gminy za pobyt osób w DPS wyniosły z kolei 89 mln zł. **Zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze (np. teleopiekuńcze) rośnie wraz z wiekiem**.
- ✓ Łącznie, według stanu na grudzień 2020 r., **usługi teleopiekuńcze zostały uruchomione w 58 gminach województwa dla blisko 1 100 seniorów**. Samorząd Województwa udzielił gminom od 2018 roku 50% wsparcia finansowego w łącznej kwocie 332 007,00 zł.
- ✓ W Polsce w 2019 r. osoby w wieku 60 lat i więcej, żyjące w gospodarstwach domowych złożonych wyłącznie z osób w tym wieku, dysponowały

¹⁴ Brak danych za 2020 rok, *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2018 i 2019*, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, 2019 r.

przeciętnym miesięcznym **dochodem rozporządzalnym przypadającym na jedną osobę w wysokości 2 109 zł**. Przeciętne miesięczne wydatki na jedną osobę w gospodarstwach domowych seniorów ukształtowały się na poziomie 1 576 zł, a ich udział w dochodzie rozporządzalnym tych osób wyniósł 74,7%.

- ✓ W 2019 r. w ubóstwie skrajnym, szacowanym w oparciu o wydatki gospodarstw domowych, żyło 3,7% osób w wieku 60 lat i więcej, co oznacza że **w stosunku do 2018 r. stopa ubóstwa skrajnego wśród seniorów spadła o 0,6 p. proc.**

Zasoby

- ✓ W 2020 r. w województwie funkcjonowały **podmioty działające na rzecz osób starszych**, m.in.:
 - 27 Domów Pomocy Społecznej (dla 1 773 osób),
 - 26 Dziennych Domów Pomocy (dla 1 000 osób),
 - 15 Rodzinnych Domów Pomocy (dla 110 osób)
 - 24 placówki zapewniające całodobową opiekę osobom starszym, przewlekłe chorym lub w podeszłym wieku (dla 923 osób),
 - 73 Kluby Seniora (dla 3 243 uczestników),
 - 44 Akademie i Uniwersytety Trzeciego Wieku (dla ponad 4 042 uczestników),
 - 22 Gminne Rady Seniorów (z ok. 300 członkami),
 - Społeczna Rada Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego (29 członków),
 - Warmińsko-Mazurski Zespół Delegatów Obywatelskiego Parlamentu Seniorów.
- ✓ Trzy zarejestrowane **poradnie geriatryczne, w tym dwie funkcjonujące**: tj. w Olsztynie i Dobrym Mieście. Od 2017 roku w województwie nie powstała żadna nowa poradnia geriatryczna.
- ✓ Od 2010 roku przy Federacji FOSa funkcjonuje **Rzecznik Praw Osób Starszych**.

Rekomendacje

- ✓ **Organizowanie opieki środowiskowej nad osobami starszymi w środowisku lokalnym**. Będzie to możliwe m.in. poprzez zatrudnienie wykwalifikowanych opiekunek, angażowanie pomocy sąsiedzkiej, aktywizowanie środowiska lokalnego, czy wykorzystanie nowoczesnych technologii (teleopieki).
- ✓ Podejmowanie działań zmierzających do **zapewnienia opieki zdrowotnej osobom starszym**, tj.: zwiększenie miejsc w zakładach opiekuńczo-leczniczych oraz utworzenie oddziałów oraz poradni geriatrycznych.

- ✓ **Edukacja członków rodziny w zakresie podstawowej opieki pielęgniarstwa** nad osobą starszą lub z niepełnosprawnościami, z wykorzystaniem różnego rodzaju aplikacji i e-learningu.
- ✓ Realizowanie różnorodnych **form aktywności społecznej, zawodowej, kulturalnej, sportowej** osób starszych (np. kluby seniora, Uniwersytety III Wieku).
- ✓ **Rozwój rzecznictwa** środowisk seniorskich.
- ✓ Tworzenie **miejsc opieki wytchnieniowej** służących opiekunom osób starszych.
- ✓ Uszczuplenie sieci rodzinnych wynikających ze zmian demograficznych i przemian wartości społecznych rodzi **konieczność wzmocnienia pozarodzinnych, nieformalnych związków w celu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu seniorów** (m.in. poprzez rozwój więzi sąsiedzkiej i międzypokoleniowej).
- ✓ **Rozwój infrastruktury instytucji wspierających seniorów** na północno-wschodniej i południowo-wschodniej ścianie województwa.
- ✓ Uruchamianie za pośrednictwem szkół wyższych **specjalizacji pedagogicznych ukierunkowanych na pracę z osobami dorosłymi oraz starszymi**, zaś poprzez studia podyplomowe – ukierunkowanie umiejętności i kompetencji osób pracujących w zawodach medycznych i okołomedycznych na pracę z osobami starszymi.
- ✓ **Kształtowanie przestrzeni publicznej** przyjaznej osobom starszym i z niepełnosprawnościami.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Dane statystyczne

- ✓ **Teren województwa warmińsko-mazurskiego zamieszkuje ogółem 210 100 osób z niepełnosprawnościami, co stanowi 14,7% ogółu społeczeństwa tego regionu.**
- ✓ Liczba osób **posiadających orzeczenie o niepełnosprawności lub niezdolności do pracy** w województwie warmińsko-mazurskim na 10 tys. ludności według województw w 2019 r. przekroczyła 680 osób.
- ✓ Z informacji uzyskanych z Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie wynika, że w latach 2017-2019 **liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydawanych przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności w województwie warmińsko-mazurskim utrzymuje się na podobnym poziomie** (w 2017 r. wydano 30 376 orzeczeń dla osób pow. 16 r.ż. i 3 867 do 16 r.ż., a w 2019 r. – 30 825 orzeczeń dla osób pow. 16 r.ż. i 3 595 do 16 r.ż.).
- ✓ Według ogólnopolskiego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), opracowanego przez GUS, w 2020 r. **liczba osób z niepełnosprawnościami w województwie warmińsko-mazurskim w wieku aktywności zawodowej (16 lat i więcej) wyniosła 129 tys. osób.**

- ✓ W końcu 2019 r. większość osób z niepełnosprawnościami w Polsce pracujących w średnich i dużych przedsiębiorstwach **była zatrudniona w sektorze prywatnym** (76,8%). Ponad połowa osób z niepełnosprawnościami pracowała w sekcji *Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca* (108 tys.) oraz w sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* (83,3 tys.).¹⁵
- ✓ Średnia **kwota wypłaconego świadczenia** głównego osobom posiadającym orzeczenie o niezdolności do pracy według płci i województw w 2019 r. **wyniosła 1 553,72 zł.**
- ✓ **Wzrasta liczba osób zatrudnionych na otwartym rynku pracy, a spada na chronionym rynku pracy.** Jak wynika z informacji uzyskanych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2019 r. zatrudnionych było 13 346 osób z niepełnosprawnościami, w tym: 8 456 osób na otwartym rynku pracy, (wzrost o 296 osób w porównaniu do 2017 r.) i 4 890 osób na chronionym rynku pracy (spadek o 1 460 osób w stosunku do 2017 r.)
- ✓ **W latach 2017-2020 pracę subsydiowaną** (m.in. w zakładach pracy chronionej, w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych, dofinansowania podjęcia działalności gospodarczej) **rozpoczęło łącznie ponad 2 tys. osób z niepełnosprawnościami.**
- ✓ W latach 2017-2020 łącznie w **1 004 mieszkaniach podwyższony został standard umożliwiający osobom z niepełnosprawnościami funkcjonowanie w najbliższym otoczeniu.** Kwota, jaką średnio przeznaczono na przystosowanie 1 mieszkania wyniosła około 7 tys. zł.
- ✓ **W latach 2017-2020 złożono 4 692 wnioski o dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, komunikacyjnych i technicznych.** Na ten cel przekazano ponad 17 mln zł, a wsparciem objęto 4 606 osób z niepełnosprawnością.
- ✓ **Zwiększyła się liczba punktów sprzedaży i wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych.** W 2019 r. funkcjonowało ich 212 (wzrost o 59 w por. do 2017 r.), z czego ok. 35% znajdowało się na terenie powiatu olsztyńskiego grodzkiego. Z usług ww. placówek skorzystały ogółem 23 392 osoby z niepełnosprawnościami (wzrost o 9 160 w por. 2017 r.). Jednak z uwagi na duże zapotrzebowanie społeczne na sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, **liczba tych placówek jest ciągle niewystarczająca.**
- ✓ Polska zajmuje **13. miejsce w Unii Europejskiej pod względem liczby prób samobójczych.** W ciągu ostatnich lat ich liczba w grupie osób 13-18 lat wzrosła aż o 134%, to najwięcej spośród wszystkich grup wiekowych.
- ✓ W 2020 r. w policyjnych statystykach odnotowano **905 prób samobójczych wśród nastolatków**, 96 zakończyło się zgonem. Ok. 40% osób w grupie

¹⁵ Osoby niepełnosprawne w 2019 r., Główny Urząd Statystyczny, 2020 r.

wiekowej 18-24 lata przyznało, że w ostatnim okresie pogorszyło się ich samopoczucie psychiczne. To odsetek najwyższy od 2 dekad.

- ✓ Polska zajmuje **ostatnie miejsce w UE pod względem liczby psychiatrów na 100 tys. mieszkańców**. Z danych z 2021 r. wynika, że w Polsce pracuje 4 347 psychiatrów, w tym 482 – dziecięcych, co oznacza, że 1 lekarz tej specjalizacji przypada na 15 tys. dzieci.
- ✓ Populacja osób z niepełnosprawnościami nie jest jednorodna. Globalny wskaźnik **jakości życia będący uśrednioną wartością wskaźników cząstkowych przyjął wartość 38,5 pkt na możliwe 100**.
- ✓ Patrząc na populację osób z niepełnosprawnościami przez pryzmat rodzaju niepełnosprawności widać wyraźnie, że **najniższe wartości wskaźnik jakości życia osiąga dla osób niepełnosprawnych intelektualnie** (24,5 pkt) oraz dla **osób chorujących psychicznie** (31,2 pkt).¹⁶
- ✓ Obszarami o zdecydowanie największej skali „deprywacji” jest obszar **aktywności edukacyjnej** (74% badanych plasuje się w dwóch dolnych segmentach tego wskaźnika, w tym 61% w najniższym) oraz wskaźnik aktywności zawodowej (59% populacji plasuje się w dwóch najniższych segmentach, w tym 50% w najniższym).

Zasoby

- ✓ W 2020 r. województwie funkcjonowały **następujące podmioty**:
 - 28 DPS dla osób z niepełnosprawnościami (z 2 497 miejscami);
 - 70 Środowiskowych Domów Samopomocy (3 658 miejsc dziennych i 63 miejsc całodobowych);
 - 23 Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze (do których uczęszczało 760 dzieci) ;
 - 35 Warsztatów Terapii Zajęciowej (1 481 uczestników);
 - 9 Zakładów Aktywności Zawodowej (zatrudniających 429 osób);
 - 38 Zakładów Pracy Chronionej (zatrudniających 3 085 osób);
 - 627 placówek, instytucji i ośrodków wsparcia umożliwiające rehabilitację osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ Osoby z niepełnosprawnościami mogły uzyskać wsparcie w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej w **10 Centrach Integracji Społecznej** oraz **48 Klubach Integracji Społecznej**.
- ✓ Działalność **198 punktów sprzedaży i wypożyczalni** sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych.
- ✓ Działalność **Warmińsko-Mazurskiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych**.
- ✓ Działalność **Ośrodka Informacji dla Osób Niepełnosprawnych w Olsztynie** przy Miejskim Zespole ds. Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych.

¹⁶ *Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych*, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, 2017.

- ✓ Działalność **Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych** przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Rekomendacje

- ✓ Na podstawie ogólnopolskiego badania zrealizowanego przez PFRON¹⁷ wyróżnić można trzy rodzaje potrzeb, wskazane przez więcej niż 15% badanych osób z niepełnosprawnościami:
 - **potrzeby w obszarze mieszkalnictwa i samodzielnego życia** (17%)
 - w szczególności pomoc asystenta lub pielęgniarki w codziennych czynnościach, dostosowanie mieszkania do indywidualnych potrzeb danej osoby z niepełnosprawnością. Potrzeby w tym obszarze były najbardziej istotne dla osób z niepełnosprawnością ruchową (25%) oraz dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (23%);
 - **potrzeby związane z przyrządami, urządzeniami lub technologiami** (16%) – m.in. sprzęt ortopedyczny lub optyczny, sprzęt umożliwiający/poprawiający słyszenie oraz sprzęt komputerowy, ale też różnego rodzaju urządzenia dnia codziennego pomagające niwelować ograniczenia związane z niepełnosprawnością;
 - **potrzeby związane z transportem i przemieszczaniem się** (16%) – głównie likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej, ale też przystosowanie środka transportu szczególnie ważne są dla osób z dysfunkcją ruchu (25%), a także z dysfunkcją wzroku (14%).
- ✓ Osoby z niepełnosprawnościami to grupa wyraźnie potrzebująca wsparcia **ukierunkowanego na poprawę jakości życia we wszystkich obszarach**, wsparcia skutecznego i działającego w sposób kompleksowy/systemowy.
- ✓ Ważne są wszelkie działania podnoszące aktywność zawodową OzN, gdyż ma ona bardzo duży wpływ na ogólną jakość życia OzN, np. poprzez **zapewnienie dostępu do szkoleń, staży i pośrednictwa pracy, doradztwa zawodowego, a także wsparcia psychologicznego** niwelującego negatywną postawę wobec pracy jako wartości.
- ✓ Należy dążyć do **deinstytucjonalizacji** wsparcia dla OzN poprzez ich wsparcie w miejscu zamieszkania i pomoc w utrzymaniu samodzielności.
- ✓ Ważne są działania aktywizujące oraz wspierające aktywność zawodową opiekunów OzN – np.: w formie **dziennych domów pobytu lub usług asystenckich w miejscu zamieszkania, organizowanie miejsc opieki „wytchnieniowej”**.
- ✓ Tworzenie **mieszkań chronionych/wspomaganych wolnych od barier architektonicznych**, wyposażonych w różnego rodzaju udogodnienia techniczne, czujniki itp., zastępujących pobyt w placówce całodobowej, przy

¹⁷ *Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych*, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, 2017.

jednoczesnym stworzeniu warunków do samodzielnego funkcjonowania i integracji z lokalną społecznością.

PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ I PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY

Dane statystyczne

- ✓ **Wzrasta liczba osób uzależnionych od alkoholu.** Analizy szacunkowe opracowane przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) wskazują, że liczba tych osób w 2019 r. **wzrosła o 13,3%** w stosunku do 2017 r. (w 2019 r. wyniosła 6 985 – tj. liczba osób, które skorzystały z punktu konsultacyjnego z powodu alkoholizmu, a w 2017 r. było ich 5 558).
- ✓ Z danych PARPA wynika, że **spożycie alkoholu w Polsce na jednego mieszkańca wzrosło** w ostatniej dekadzie o 0,72 litra. Szacuje się, iż około 2% polskiej populacji stanowią osoby uzależnione od alkoholu, zaś około 5-7% - osoby pijące szkodliwie.
- ✓ W otoczeniu osób uzależnionych (rodziców, współmałżonków) żyje około 4% dorosłych i dzieci. Według PARPA z oferty **punktów konsultacyjnych w 2019 r. skorzystało 3 074 dorosłych członków rodzin z problemem alkoholowym, natomiast 1 840 dzieci z rodzin alkoholowych skorzystało z pomocy oferowanej przez świetlice** z programem socjoterapeutycznym i opiekuńczo-wychowawczym.
- ✓ **W województwie obserwuje się tendencję spadkową w liczbie punktów sprzedaży napojów alkoholowych.** W 2019 r. funkcjonowało 4 939 punktów a w 2017 r. 5 284 punkty. Rośnie natomiast liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych ogółem: w 2019 r. było to 278 osób, a w 2017 r. – 269 osób.
- ✓ W celu prowadzenia postępowań zmierzających do zobowiązania osób uzależnionych od alkoholu do podjęcia leczenia, a także uruchamiania działań z zakresu profilaktyki antyalkoholowej, w każdej gminie powołuje się **komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.** W roku 2019 w ich skład wchodziły 722 osoby.
- ✓ Analizując dane dotyczące udzielania świadczeń z systemu pomocy społecznej w latach 2017-2019 można zauważyć, że **liczba rodzin oraz osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia z powodu alkoholizmu spadła o 14,2%** (w 2017 r. 3 916 rodzin a w 2019 r. 3 360).
- ✓ **Liczba osób uczestniczących w psychoterapiach indywidualnych i grupowych pozostaje na zbliżonym poziomie** (7 356 w 2017 r. a 7 407 w 2019 r.).
- ✓ **Spadła liczba skierowań do placówek psychiatrycznych i odwykowych** – w 2019 roku w stosunku do 2017 r. spadła o 17,6% (odpowiednio 572 i 694 skierowania).

- ✓ **W roku 2019 we wszystkich gminach województwa realizowano szkolne i pozaszkolne programy profilaktyczne**, które objęły łącznie 59 077 uczniów (w 2017 r. – 55 810), 2 381 nauczycieli i wychowawców (w 2017 r. – 2 220) oraz 9 081 rodziców (w 2017 r. – 8 034).
- ✓ Analizując przypadki zatruc i podejrzeń zatruc nowymi narkotykami (nowymi substancjami psychoaktywnymi oraz środkami zastępczymi), zauważa się, że po rekordowym 2015 roku związanym z wybuchem tzw. epidemii „Mocarza”, **spada udział zatruc w najmłodszych grupach wiekowych**. Największą liczbę zgłoszeń w populacji pełnoletnich pacjentów obserwuje się w grupie wiekowej młodych dorosłych (19-24 lat) oraz osób w przedziale wiekowym oscylującym od 30 o 39 lat.¹⁸ Dla porównania w województwie warmińsko-mazurskim najwięcej osób identyfikuje się w grupie powyżej 25 lat.
- ✓ W 2019 r. **rejestr zgłoszonych zatruc i podejrzeń zatruc** obejmował łącznie 2 930 przypadków, w tym 2 148 w zakresie nowych substancji psychoaktywnych i środków zastępczych. Pod względem liczby zatruc nowymi substancjami psychoaktywnymi i środkami zastępczymi województwo uplasowało się w skali całego kraju na 11 miejscu (24 przypadki).¹⁹
- ✓ Oprócz uzależnień od substancji psychoaktywnych należy wspomnieć także o **stale rosnącej liczbie osób doświadczających uzależnień behawioralnych**. Zalicza się do nich m.in. zaburzenia uprawiania hazardu, zespół uzależnienia od internetu (używanie komputera, granie w gry) oraz inne zachowania kompulsywne.
- ✓ W roku 2019 **liczba rodzin objętych wsparciem z powodu narkomanii zmalała** o 10 w stosunku do roku 2017.
- ✓ W 116 gminach województwa funkcjonują zespoły interdyscyplinarne, które w roku 2019 objęły pomocą 4 884 osoby.
- ✓ Na terenie województwa w 2019 roku wypełniono ogółem 4 642 **formularze „Niebieska Karta -A”, co stanowi spadek o 1 551** w stosunku do roku 2017. Liczba formularzy wszczynających nową procedurę „NK” wyniosła 3 705, zaś dokumentujących kolejne przypadki przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury – 937.
- ✓ **Liczba osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie systematycznie spada** (według rejestrów prowadzonych przez policję) – w stosunku do 2017 roku o 27,8%. Najczęściej, przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni, których w 2019 roku odnotowano 3 750 (w 2017 – 5 160, w 2018 r. – 3 960).

¹⁸ *Nowe narkotyki jako problem zdrowia publicznego w Polsce*, T. Białas (w:), „Serwis Informacyjny Uzależnienia”, nr 3 (87) 2019 r.

¹⁹ *Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce*, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Warszawa, 2020 r.

W 12 przypadkach przemocy wobec osób najbliższych dopuściły się osoby nieletnie.

- ✓ W ramach zadań powiatów, 326 osób stosujących przemoc w rodzinie zostało objętych w roku 2019 **programem oddziaływania korekcyjno-edukacyjnego**. W porównaniu do roku poprzedniego liczba adresatów tego rodzaju działań spadła o 50 osób.

Zasoby

- ✓ **W 2020 r. województwie funkcjonowały następujące podmioty:**
 - 10 Centrów Integracji Społecznej (950 uczestników),
 - 40 Ośrodków Lecznictwa Odwykowego;
 - 8 Ośrodków pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem;
 - 53 świetlice środowiskowe (1 164 miejsca);
 - 26 placówek świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej;
 - 30 placówek poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego;
 - 18 Przyjaznych Pokoi Przesłuchań Dzieci;
 - 3 Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (55 miejsc);
 - 29 organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie.
- ✓ **Ekspert Wojewódzki ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii Województwa Warmińsko-Mazurskiego.**
- ✓ **Instytucje świadczące pomoc w zakresie terapii uzależnień dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych.** Według danych PARPA w roku 2019 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonowało: 17 stowarzyszeń abstynenckich i 5 klubów abstynenckich.

Rekomendacje

- ✓ Oprócz przemocy w środowisku rodzinnym, poważnym problemem społecznym staje się w ostatnich latach **przemoc rówieśnicza**, w szczególności z wykorzystaniem mediów elektronicznych. Podnoszenie wiedzy na temat cyberprzemocy i jej konsekwencji zarówno w szkołach, jak i przestrzeni edukacji nieformalnej, przyczynić się może do wspierania rodziców w realizacji rodzinnych funkcji opiekuńczo-wychowawczych i emocjonalno-ekspresyjnych.
- ✓ Niezmiernie ważne jest **wzmacnianie kompetencji oraz umiejętności kadry** pracującej w obszarze wspierania rodzin z problemem przemocy oraz uzależnień.
- ✓ Przygotowanie i wdrażanie kompleksowych **rozwiązań w zakresie rozpoznawania sytuacji problemowych, adekwatnego reagowania.**

- ✓ **Objęcie opieką dzieci i młodzieży z grup ryzyka** (środowiska zmarginalizowane społecznie, zagrożone demoralizacją i wykluczeniem społecznym).
- ✓ **Inicjowanie działań profilaktycznych** w pozaszkolnych placówkach dla dzieci i młodzieży, np. poprzez organizowanie i finansowanie szkoleń przygotowujących nauczycieli i pracowników systemu pomocy społecznej do realizacji programów rekomendowanych.
- ✓ **Wzmacnianie systemu pomocy psychiatrycznej, psychologicznej i socjoterapeutycznej** dla dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami.
- ✓ Pandemia miała wpływ na wzrost stosowania przemocy w rodzinie, dlatego osoby zagrożone, doświadczające przemocy nie mogą być pozbawione czy pozostawione bez niezbędnego wsparcia. **Chronienie ofiar przemocy, w tym ofiar cyberprzemocy powinno być priorytetem.**
- ✓ Konieczne są **analizy funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy** w rodzinie w okresie pandemii, m.in.: prowadzenie lokalnych diagnoz na temat zjawiska przemocy w rodzinie, np. skali problemu, postaw wobec problemu oraz włączanie się w ogólnopolskie projekty badawcze.
- ✓ Prowadzenie lokalnych **działań informacyjno-edukacyjnych** na temat zjawiska przemocy w rodzinie, w tym przemocy wobec dzieci.
- ✓ Włączanie się w ogólnopolskie akcje **promujące życie rodzinne bez przemocy.**
- ✓ Ważne jest przygotowanie przedstawicieli służb mających kontakt z osobami stosującymi przemoc **do motywowania tych osób do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.**
- ✓ Istotne byłoby **usprawnienie współpracy, w tym przepływu informacji** między przedstawicielami różnych służb, ze szczególnym uwzględnieniem policji i kuratorskiej służby sądowej, w celu przeprowadzania szybszej i skuteczniejszej interwencji wobec sprawców przemocy.
- ✓ Konieczne jest umożliwienie **szerokiego dostępu do informacji** (bezpłatne aplikacje) oraz informowanie o możliwościach pomocy z wykorzystaniem różnych kanałów (sms-y, e-maile, portale społecznościowe)²⁰.

WSPIERANIE ZATRUDNIENIA

Dane statystyczne

- ✓ W 2020 r. (wg stanu z 31.12) **liczba bezrobotnych zarejestrowanych** w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła **51,5 tys. osób i była mniejsza o 1,6 tys. osób niż w 2018 r.** Kobiety stanowiły 58,0% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (w 2018 r. – 57,8%).

²⁰ Badanie ankietowe pt. „Zjawisko przemocy w dobie pandemii” przeprowadzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w maju i czerwcu 2020 r.

- ✓ Blisko połowę osób bezrobotnych w 2020 roku (49,5%) stanowiły osoby **długotrwale bezrobotne**, tj. pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.
- ✓ Pomimo spadku bezrobocia w regionie, **stopa bezrobocia w województwie była nadal najwyższa w kraju**. W 2020 r. (wg stanu z 31 grudnia) stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 10,1% (wzrost o 1 p.p. w porównaniu do 2019 r. i spadek o 0,3 p.p. w stosunku do 2018 r.).
- ✓ **Zmalała liczba osób w rodzinach, którym przyznano decyzją świadczenie ze względu na bezrobocie** – w 2020 r. wyniosła 55 613, co oznacza spadek o 28,0% w porównaniu do roku 2018.
- ✓ Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, **zmalął współczynnik aktywności zawodowej** w województwie warmińsko-mazurskim – w 2020 r. wyniósł 53,4% (54,0% w roku 2017). **Wzrósł natomiast wskaźnik zatrudnienia**, który w tym okresie ukształtował się na poziomie 51,8% (wobec 50,2% w 2017 r.).
- ✓ W 2020 r. w porównaniu do 2019 r. zaobserwowano **spadek przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw przy jednoczesnym wzroście liczby bezrobotnych i stopy bezrobocia rejestrowanego**. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 138,0 tys. osób, tj. o 7,6% mniej niż przed rokiem.
- ✓ Oceniając wpływ prognozowanych zmian demograficznych na funkcjonowanie rynku pracy, wskazywano w pierwszej kolejności na **brak pracowników o wymaganych kwalifikacjach (74%), a także konieczność podniesienia płac przez pracodawców (58%) oraz pojawienie się imigrantów zarobkowych (55%)**. Biorąc pod uwagę gminy wyludniające się i szczególnie zagrożone depopulacją można stwierdzić, że na brak pracowników o wymaganych kwalifikacjach jako podstawowy problem w sektorze rynku pracy wskazywali przedstawiciele wszystkich typów gmin²¹.
- ✓ W 2019 r. w ramach prognoz wskazywano **30 zawodów deficytowych w których** mogły pojawić się problemy ze znalezieniem kandydata do pracy. Udział procentowy zawodów deficytowych w całej badanej grupie w porównaniu do prognozy z 2018 r. uległ zwiększeniu (z 15% do 18%). przewidywano, iż w województwie warmińsko-mazurskim największe szanse na znalezienie zatrudnienia w 2019 roku mieli fachowcy w branży: **budowlanej, transportowej, gastronomicznej, produkcyjnej, usługowej i medycznej**²².

²¹ Analiza przewidywanych konsekwencji sytuacji demograficznej w relacji do systemu społeczno-gospodarczego i układu przestrzennego badanych obszarów. Określenie scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego do 2030 roku. RAPORT CZĄSTKOWY II, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego przy opracowaniu firm Bluehill Sp. z o.o. oraz EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego, 2018, s. 48-49.

²² Barometr Zawodów 2019. Raport podsumowujący badanie w województwie warmińsko-mazurskim, Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, Kraków, 2018 r.

- ✓ W prognozie na 2019 rok wśród 30 zawodów deficytowych – 11 zawodów prognozowanych było jako **zawody trwale deficytowe** (na które zapotrzebowanie było wskazywane przez cztery edycje), 8 zawodów (w prognozowanych latach 2017-2019) i 5 zawodów (w prognozowanych latach 2018-2019) utrzymało deficyt, jeden zawód (tj. brukarz) powrócił do kategorii zawodów deficytowych, pozostałe 5 zawodów to nowe zawody deficytowe²³.
- ✓ Jedynym **zawodem nadwyżkowym** w 2019 roku byli **ekonomiści**, którzy jako nadwyżkowy wskazało 13 powiatów²⁴.
- ✓ Zachodzące coraz szybciej zmiany technologiczne, w tym związane z wprowadzaniem tzw. *gospodarki cyfrowej 4.0*, sprawiają, że **posiadane kwalifikacje w szybkim tempie ulegają dezaktualizacji**.

Zasoby

- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim w **obszarze wspierania zatrudnienia działało w 2020 roku:**
 - 15 spółdzielni pracy;
 - 19 spółek non-profit;
 - Wojewódzki i powiatowe urzędy pracy;
 - 77 przedsiębiorstwa społeczne;
 - 68 spółdzielni socjalnych;
 - 5 spółdzielni inwalidów i niewidomych;
 - 36 zakładów pracy chronionej;
 - 10 centrów integracji społecznej;
 - 48 klubów integracji społecznej,
 - 35 warsztatów terapii zajęciowej;
 - 9 zakładów aktywności zawodowej;
 - 10 Inkubatorów Przedsiębiorczości Społecznej.
- ✓ W 2020 roku w rejestrze REGON znajdowało się **136,4 tys. podmiotów gospodarki narodowej** z obszaru województwa.
- ✓ Działalność **Ochotniczych Hufców Pracy** i ich jednostek organizacyjnych, tj. 6 Hufców Pracy, 3 Ośrodki Szkolenia i Wychowania, 2 Centra Edukacji i Pracy Młodzieży, 2 Mobilne Centra Informacji Zawodowej, 9 Młodzieżowych Centrów Kariery, 2 Młodzieżowe Biura Pracy.
- ✓ Działalność Wojewódzkiej i powiatowych **rad rynku pracy**.
- ✓ Funkcjonowanie **Specjalnych Stref Ekonomicznych**.

²³ J.w.

²⁴ J.w.

Rekomendacje

- ✓ Biorąc pod uwagę zapisy Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia w Województwie Warmińsko-Mazurskim na 2021 rok, szczególnym wsparciem na rynku pracy należy obejmować **bezrobotnych do 30 roku życia, bezrobotnych powyżej 50 roku życia, kobiety, w szczególności wchodzące lub powracające na rynek pracy po urodzeniu dziecka, bezrobotnych niepełnosprawnych oraz osoby bez kwalifikacji zawodowych.**
- ✓ W realizowanych działaniach integrujących należy utrzymać **bogatą ofertę szkoleń zawodowych**, jednak tylko takich, które kończą się uzyskaniem kwalifikacji (uprawnień, certyfikatów) uznawanych na rynku pracy. Należy zweryfikować lokalne zapotrzebowanie na określone zawody tak, by maksymalizować szanse zaistnienia na rynku pracy.
- ✓ Należy propagować **wiedzę o aktywnej integracji wśród mieszkańców województwa i władz samorządowych**. Należy informować nie tylko o ofercie wsparcia, ale także promować potencjalne korzyści i unaoczniać osiągnięte efekty, m.in. poprzez prezentowanie opinii i doświadczeń uczestników. Promocja powinna wykorzystywać różnorodne metody, w tym: Internet, lokalne media, sesje władz samorządowych czy plakaty w miejscach publicznych.
- ✓ Należy dawać pierwszeństwo **programom uwzględniającym długofalowe wsparcie odbiorców**, które trwa po zakończeniu głównego etapu działań integrujących. Należy utrzymywać kontakt z uczestnikami zakończonych działań w celu monitorowania ich sytuacji i umożliwienia w razie potrzeby skorzystania z dodatkowego doradztwa.
- ✓ Działania na rzecz tworzenia warunków do **powstawania nowych miejsc pracy oraz aktywizacji zawodowej, a także rozwoju szkolnictwa zawodowego** ukierunkowanego na potrzeby lokalnego rynku pracy i kształtowania postaw przedsiębiorczości oraz promowania idei uczenia się przez całe życie.
- ✓ Ważna jest efektywna współpraca instytucji pomocy i integracji społecznej oraz instytucji rynku pracy **na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców regionu**, w szczególności osób bezrobotnych i biernych zawodowo.
- ✓ Wprowadzanie **elastycznych form zatrudnienia** oraz wspieranie powstawania **przedszkoli i żłobków** ułatwiających podejmowanie rodzicom pracy zawodowej i godzenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym.
- ✓ Podejmowanie działań na rzecz **zmiany postaw klientów pomocy społecznej**, zwiększania ich aktywności oraz współuczestnictwa w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA

Dane statystyczne

- ✓ Do **kluczowych sfer rozwoju ekonomii społecznej** można zaliczyć:

- turystykę społeczną;
 - selektywne zbieranie odpadów, recykling, edukację ekologiczną;
 - odnawialne źródła energii;
 - budownictwo społeczne;
 - rolnictwo społeczne;
 - utrzymywanie porządku i czystości;
 - usługi kulturalne;
 - opiekę nad dziećmi i osobami niesamodzielnymi, wsparcie rodzin²⁵.
- ✓ **Liczba przedsiębiorstw społecznych miała tendencję wzrostową, natomiast ostatnio notowany był jej spadek** – w 2017 r. utworzono 33 nowe przedsiębiorstwa, w 2018 r. było ich już 82, ale w 2019 r. liczba przedsiębiorstw zmniejszyła się i wynosiła 73.
 - ✓ **Nie zmienia się liczba spółdzielni pracy** – w 2020 roku było ich 18, a 15 z nich prowadziło aktywną działalność.
 - ✓ **Liczba spółek non-profit utrzymuje się na podobnym poziomie** – w 2018 r. zarejestrowanych było 13 spółek non-profit, w 2019 r. – 15 spółek, a w 2020 roku – 14.
 - ✓ **Maleje liczba spółdzielni socjalnych** – w 2018 r. aktywnie działało 108 spółdzielni, w 2019 r. 103 spółdzielnie, a w 2020 r. – 97.
 - ✓ Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w rejestrze REGON w 2020 r. (wg stanu na 31.12) wpisanych było **8 spółdzielni inwalidów i niewidomych**, przy czym 5 z nich to podmioty aktywne.
 - ✓ Jak wynika z danych z Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego na terenie Warmii i Mazur w I półroczu 2019 r. istniało **39 zakładów pracy chronionej**, z czego 5 to spółdzielnie inwalidów, a 1 to spółdzielnia niewidomych.
 - ✓ **Nie zmienia się liczba centrów integracji społecznej** – w latach 2017-2020 w rejestrze Wojewody Warmińsko-Mazurskiego wpisanych było ich **10**.
 - ✓ **Liczba Klubów Integracji Społecznej utrzymuje się na podobnym poziomie** – w 2020 r. zarejestrowanych było 48 klubów.
 - ✓ **Od 2012 r. liczba warsztatów terapii zajęciowej pozostaje niezmienna**. W 2020 r. działalność prowadziło 35 warsztatów terapii zajęciowej (w każdym powiecie był WTZ) oraz 9 **zakładów aktywności zawodowej**.

Zasoby

- ✓ Cztery **Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej** na Warmii i Mazurach:
 - OWES w Olsztynie tworzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Lokalnej WAMA-COOP;
 - OWES w Ełku tworzony przez Stowarzyszenie „Adelfi” w partnerstwie z Elbląskim Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Pozarządowych;

²⁵ Na podstawie „Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej”, MRPiPS, Warszawa 2019 r.

- OWIES w Elblągu tworzony przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych;
- OWES w Nidzicy tworzony przez Nidzicką Fundację Rozwoju NIDA w partnerstwie z Działdowską Agencją Rozwoju S.A.
- ✓ Inkubatory **Przedsiębiorczości Społecznej**.
- ✓ Regionalny **Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej na Warmii i Mazurach**.
- ✓ Powiatowe **Zespoły ds. Ekonomii Społecznej**.
- ✓ Projekt **pozakonkursowy ROPS w Olsztynie** oraz realizowane w jego ramach działania w zakresie koordynacji ES w regionie, budowania współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz ES, zwiększenia widoczności podmiotów ES w regionie.

Rekomendacje

- ✓ Istotne ogniwo w systemie ekonomii społecznej i integracji społecznej stanowią **jednostki reintegracji społeczno-zawodowej**, koncentrujące swoje działania na długoterminowych treningach kompetencji społecznych i zawodowych osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej.
- ✓ Ważne jest wspieranie **rozwoju podmiotów ekonomii społecznej**, których przedmiotem działalności będą usługi społeczne, w szczególności na rzecz osób starszych czy z niepełnosprawnościami, co będzie służyło procesowi deinstytucjonalizacji.
- ✓ Podejmowanie **działań promocyjnych** związanych z rozwojem podmiotów ekonomii społecznej oraz budowaniem świadomości w zakresie ES wśród mieszkańców regionu.
- ✓ Wzmocnienie **współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i instytucji rynku pracy** w celu podejmowania działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy, w tym w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych w celu aktywizacji osób bezrobotnych i biernych zawodowo.
- ✓ Czynnikiem mogącym przyczynić się do wzmocnienia zidentyfikowanych sfer rozwoju ekonomii społecznej w województwie jest stosowanie przez JST **klauzul społecznych**, pozwalających na zlecenie PES-om usług na preferencyjnych warunkach.
- ✓ Dalsza integracja PES-ów i OWES-ów poprzez **budowanie platformy wymiany informacji, współpracy i implementacji dobrych praktyk krajowych i zagranicznych**, które zwiększyłyby potencjał rozwojowy ES w województwie.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

Dane statystyczne

- ✓ Zatrudnienie **ogółem w jednostkach organizacyjnych pomocy i integracji społecznej** od 2018 r. od 2020 r. **nieznacznie wzrosło** – o 2,3%.

Zatrudnienie w wybranych jednostkach w 2020 roku wynosiło: w powiatowych centrach pomocy rodzinie – 463 osoby (wzrost o 14,3%), w ośrodkach pomocy społecznej – 2 899 osób (spadek o 0,2%), w domach pomocy społecznej – 2 396 osób (spadek o 1,1%), w placówkach specjalistycznego poradnictwa – 8 osoby (w 2018 roku też 8 osób).

- ✓ Liczba pracowników **socjalnych zatrudnionych w PCPR i OPS zmniejsza się**: w 2020 r. pracowały 53 osoby w powiatowych centrach pomocy rodzinie (spadek o 9 osób w porównaniu do 2018 r.) i 832 osoby w ośrodkach pomocy społecznej (spadek o 4 osoby w porównaniu do 2018 r.).
- ✓ W **noclegowniach, schroniskach i domach dla bezdomnych zatrudnionych było w 2020 r. 44 pracowników** (27 w 2018 r.).
- ✓ **Rośnie liczba fundacji i stowarzyszeń** (wraz z organizacjami społecznymi) – w 2020 r. było ich 5 943²⁶, co daje wzrost w stosunku do 2017 r. o 188, w stosunku do 2018 r. o 397, a w stosunku do 2019 r. o 275. Cały tzw. trzeci sektor jest jednak bardziej liczny. Włączając do niego inne zarejestrowane organizacje społeczne, organizacje pracodawców, samorządy gospodarcze i zawodowe oraz kościoły katolickie, inne kościoły i związki wyznaniowe, liczba podmiotów społecznych w regionie przekroczyłaby 6 tys.
- ✓ **Wzrasta wartość przekazywanych dotacji przez gminy i powiaty województwa dla organizacji pozarządowych** – w 2020 r. wyniosła 87 536 tys. zł, (dla porównania w 2018 r. – 79 377 471 zł, 2017 r. – 74 359 145 zł). Jest to duży wzrost w stosunku do roku poprzedniego – o ponad 2 mln zł, czyli o 2,3%, który wskazuje na postępujące potrzeby statutowe tych organizacji oraz rozwój ich działalności w regionie.
- ✓ **Wartość dotacji przekazanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego na realizację zadań w zakresie polityki społecznej** w 2017 r. wyniosła 490 800 zł - dofinansowano 41 zleconych zadań publicznych. W 2020 r. zlecono 20 zadań, o łącznej wartości przekazanych dotacji 263 279 zł. Ze względu na pandemię COVID-19 w 2020 roku niektóre organizacje zrezygnowały z realizacji dofinansowanych zadań lub znacznie ograniczyły ich zakres – co miało zdecydowany wpływ zarówno na liczbę zleconych zadań jak i wartość przekazanych dotacji.
- ✓ W 2019 roku w ramach projektu „**Kooperacja – efektywna i skuteczna**”²⁷, przeprowadzono szereg badań w zakresie diagnozowania współpracy międzyinstytucjonalnej. Badaniami objęto instytucje z sześciu województw realizujących ww. projekt, tworzących Makroregion II. Wnioski/rekomendacje z badań prezentowane są w części dotyczącej *Rekomendacji*.

²⁶ Według *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w roku 2020*

²⁷ Projekt "Kooperacja – efektywna i skuteczna", dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach POWER 2014-2020, realizowany jest od 2018 roku przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu w partnerstwie z pięcioma innymi województwami, w tym województwem warmińsko-mazurskim.

- ✓ Współpraca międzyinstytucjonalna istnieje przede wszystkim **na poziomie gminnym, międzygminnym oraz powiatowym**. Współpraca z instytucjami wojewódzkimi jest znikoma.
- ✓ Współpraca przyczynia się przede wszystkim do **zwiększenia skuteczności pomocy, łatwiejszego załatwiania spraw oraz wymiany wiedzy i doświadczeń**.
- ✓ Zdaniem pracowników instytucji pomocowych najistotniejszą **barierą współpracy jest nadmiar obowiązków** (51% respondentów). Istotnym czynnikiem utrudniającym podejmowanie współpracy jest także **zbyt duża biurokratyzacja** (43% respondentów). Do ważnych elementów należą także zbyt duża formalizacja kontaktu, brak zrozumienia z innymi osobami ze względu na wykonywanie różnych zawodów oraz niechęć pracowników do współpracy²⁸.
- ✓ **W 2019 roku ROPS przeprowadził badanie potrzeb szkoleniowych pracowników pomocy i integracji społecznej. W badaniu wzięli udział przedstawiciele 121 instytucji. Poniżej wymieniono najczęściej wskazywane tematy szkoleń wśród kadry OPS i PCPR:**
 - praca z rodziną wieloprotblemową,
 - zachowania agresywne i niepokojące wśród podopiecznych,
 - interdyscyplinarne i wielowymiarowe wsparcie rodziny w jej środowisku zamieszkania,
 - profilaktyka i terapia uzależnień,
 - praca socjalna z otoczeniem klienta uzależnionego,
 - superwizja w pracy socjalnej,
 - terapia skoncentrowana na rozwiązaniach,
 - zarządzanie konfliktem²⁹.
- ✓ W opinii przedstawicieli instytucji, organizacji i osób świadczących wsparcie na rzecz rodzin dysfunkcyjnych, czynniki mające **największe znaczenie dla jakości udzielonej pomocy** to przede wszystkim kompetencje pracowników udzielających wsparcia rodzinom (55% wskazań) oraz odpowiednia diagnoza problemu rodziny obejmowanej wsparciem (40% wskazań)³⁰.
- ✓ Badania jakościowe pokazały, że dla respondentów **istotna jest wymiana informacji**. Wymiana ta dotyczy różnych obszarów: klientów, którymi zajmują się różne instytucje, nowych rozwiązań, usług świadczonych w poszczególnych instytucjach, wprowadzanych rozwiązań prawnych i organizacyjnych³¹.

²⁸ Czynniki utrudniające podejmowanie współpracy w województwie warmińsko-mazurskim, Instytut Badań nad Rodziną, 2019 r.

²⁹ Diagnoza potrzeb szkoleniowych jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2019 r.

³⁰ Czynniki ułatwiające współpracę z instytucjami publicznymi i niepublicznymi w województwie warmińsko-mazurskim, Instytut Badań nad Rodziną, 2019 r.

³¹ J.w.

Zasoby

- ✓ Na dzień 31 grudnia 2020 r. w rejestrze KRS figurowało **5 180 stowarzyszeń** ogółem oraz **763 fundacje**, łącznie **5 943 podmiotów**.
- ✓ Obecnie w województwie funkcjonuje **kilkanaście podmiotów o charakterze zrzeszeniowym**, będących jednocześnie dobrym przykładem współpracy międzyinstytucjonalnej, wśród których wymienić należy:
 - Radę Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego (która reprezentuje aktualnie około 1 200 organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego),
 - Federację Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa (Obecnie Federacja FOSa to prawie 100 organizacji, w tym członkowskich i współpracujących, stałych partnerów krajowych, zagranicznych oraz samorządowych),
 - Sieć Organizacji Paliatywnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego PALIUM (reprezentuje 14 organizacji pozarządowych),
 - Sieć Wspierania Rozwoju Lokalnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego HEROLD (reprezentuje obecnie niemal 50 organizacji pozarządowych),
 - Warmińsko-Mazurski Sejmik Osób Niepełnosprawnych,
 - Federację Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur (zrzesza 24 UTW z całego województwa),
 - Federację Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur i Porozumienia Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur,
 - 10 Lokalnych Grup Działania (LGD) i 2 Lokalne Grupy Rybackie (LGR), które współfinansują swoje lokalne strategie rozwoju (LSR) ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW) oraz z Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR) w ramach Programu Operacyjnego „Rybacko i Morze” na lata 2014-2020 (PO RYBY),
 - Radę ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego, działającą przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego, która jest ciałem społecznym o charakterze doradczym i opiniotwórczym w dziedzinie realizacji wojewódzkiej polityki prorodzinnej, inicjuje i wspiera działania na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz popularyzuje wartości doskonalące życie rodzinne,
 - Społeczną Radę Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego, będącą organem konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego, działającym na rzecz wzmocnienia i rozwoju regionalnej polityki senioralnej oraz reprezentacji interesów i rzecznictwa osób starszych,

- Zespoły powoływane do opracowania i monitorowania programów wojewódzkich,
 - Regionalna Platforma Współpracy na rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej Na Warmii i Mazurach, która jest siecią kooperacji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym, w skład której wchodzi: Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej,
 - W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi od 2010 roku funkcjonuje w województwie Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
- ✓ Funkcjonujące od 2006 roku stanowisko **Pełnomocnika Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi**, który odpowiada za ramy organizacyjne tejże współpracy.

Rekomendacje

- ✓ Przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej wskazują na **potrzebę ciągłego podnoszenia kompetencji pracowników socjalnych, asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, poprzez udział w szkoleniach, kursach i innych formach kształcenia**, aby jak najlepiej odpowiadać na zmieniające się uwarunkowania i poprawiać jakość świadczonej pracy³².
- ✓ Należy **zatrudniać lub zlecać usługi prawnikom, psychologom, pedagogom czy terapeutom** aby ułatwić dostęp do specjalistycznego poradnictwa na terenie gmin i powiatów.
- ✓ Według opinii kadry pomocy i integracji **społecznej wynagrodzenia pracowników są nieadekwatne do ilości wykonywanych zadań oraz uzyskiwanych kwalifikacji (skończone szkolenia, kursy itp.)** Pogłębia się też **problem z zatrudnianiem pracowników socjalnych, ponieważ jest coraz mniej osób chętnych do podjęcia pracy w tym zawodzie**³³.
- ✓ **Konieczna jest szybka wymiana informacji pomiędzy pracownikami** poszczególnych instytucji pomocowych, np. stworzenie ogólnej bazy danych klientów pomocy społecznej.
- ✓ Niezbędne jest **wzmocnienie pracy środowiskowej i powołanie pracowników socjalnych do pracy ze środowiskiem lokalnym** (diagnoza, OSL) w celu aktywnego rozpoznawania problemów i potrzeb w społeczności lokalnej. OPS musi być wyposażony w narzędzia informacyjne dotyczące wszystkich służb, miejsc pomocy w danej społeczności lokalnej. W ośrodku można także powołać zespół diagnostyczny (osoby z różnych instytucji) do

³² Tamże.

³³ *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego za 2019 rok*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko - Mazurskiego w Olsztynie, 2019 r.

wstępnego kwalifikowania klientów. Szansą na takie działania jest przekształcenie OPS w Centrum Usług Społecznych.

- ✓ OPS-y powinny zostać wyposażone w **narzędzia diagnostyczne** pozwalające na delegowanie zdiagnozowanych problemów do właściwych instytucji, które „wychycą” problem nie tylko z perspektywy pomocy społecznej ale także np. edukacji, zdrowia, uzależnień.
- ✓ W skali całego kraju trudno jest określić miejsca koncentracji organizacji pozarządowych, jednak zwraca uwagę słaba pozycja gmin województwa warmińsko-mazurskiego zlokalizowanych w pasie przygranicznym z Rosją³⁴.
- ✓ **Wsparcie i odciążenie lokalnych liderów**, a także zachęcanie młodego pokolenia do włączania się w działania animacyjne w środowisku poprzez spotkania motywacyjne i integracyjne, a także wizyty studyjne.
- ✓ Badania pokazują, że relacje międzyludzkie są istotnym elementem ułatwiającym lub utrudniającym współpracę. **Warto wdrożyć procesy, które ułatwią nawiązywanie relacji pomiędzy instytucjami.**
- ✓ **Promowanie idei kooperacji międzyinstytucjonalnej** poprzez wskazywanie pozytywnych efektów współpracy (pokazywanie konkretnych historii ludzi, którzy zyskali na współpracy pomiędzy instytucjami, dobre praktyki, pokazywanie konkretnych efektów wynikających ze współpracy).

³⁴ *Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego, Olsztyn, 2020 rok.*

2.3. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Duże zaangażowanie Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w realizację zadań z zakresu polityki społecznej i tworzenie dobrego klimatu dla jej rozwoju. ▪ Wdrażanie programów wojewódzkich z obszaru polityki społecznej. ▪ Integracja i partnerska współpraca podmiotów realizujących działania w obszarze polityki społecznej i rynku pracy na poziomie wojewódzkim. ▪ Wzmacnianie potencjału instytucji i organizacji działających w obszarze polityki społecznej poprzez dofinansowywanie ich zadań/działań przez Samorząd Województwa. ▪ Duża aktywność podmiotów w realizacji projektów w obszarze polityki społecznej finansowanych ze środków europejskich. ▪ Wysoka aktywność, kwalifikacje i doświadczenie kadry instytucji pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych. ▪ Duży potencjał edukacyjny na poziomie uniwersyteckim w zakresie kształcenia profesjonalistów. ▪ Stosowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie usług społecznych skierowanych do osób i rodzin, takich jak m.in. teleopieka i telemedycyna, kręgi wsparcia. ▪ Rozwijająca się infrastruktura placówek pomocy społecznej, w tym placówek wsparcia dziennego. ▪ Rozwój rzecznictwa poszczególnych środowisk i grup społecznych. ▪ Funkcjonowanie silnych organizacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dziedziczenie problemów społecznych w rodzinach oraz roszczeniowość niektórych środowisk, powodujące demotywację kolejnych pokoleń. ▪ Niewystarczająca współpraca systemu pomocy społecznej z systemem ochrony zdrowia, szczególnie w kontekście zintegrowania usług społecznych ze zdrowotnymi. ▪ Wykluczenie społeczne, w tym cyfrowe i komunikacyjne ograniczające aktywność i dostęp do usług zdrowotnych, społecznych, rynku pracy i infrastruktury wsparcia, w szczególności na obszarach wiejskich. ▪ Niewystarczająco rozwinięty kapitał i kompetencje społeczne mieszkańców województwa, w tym wolontariat. ▪ Niewystarczająca aktywność i umiejętność współpracy i nawiązywania partnerstw lokalnych. ▪ Mimo wzrostu świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia nadal w skali kraju i regionu jest ona na niewystarczającym poziomie. ▪ Niewystarczający dostęp do poradnictwa specjalistycznego w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej, w szczególności psychiatrycznego i psychologicznego, w tym dla dzieci i młodzieży. ▪ Niewystarczający dostęp do opieki

<p>oraz liderów w sektorze pozarządowym, a także federacji, sieci oraz partnerstw sprzyjających realizacji zadań w obszarze polityki społecznej.</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Coraz większe włączanie organizacji pozarządowych przez samorządy terytorialne w realizację zadań z zakresu polityki społecznej.▪ Stabilny system rozwoju i wsparcia ekonomii społecznej w regionie oraz dostępność różnych form finansowania PES, w tym PS.▪ Rozwój podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych i podmiotów reintegracyjnych tworzących miejsca pracy.▪ Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych i potencjał inwestycyjny województwa warmińsko-mazurskiego.▪ Atrakcyjność przyrodnicza, kulturowa i turystyczna i sportowo-rekreacyjna województwa.	<p>geriatrycznej.</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Słabo rozwinięty system opieki wytchnieniowej.▪ Niewystarczająco rozwinięty system pieczy zastępczej i adopcji (m.in. zbyt mało zawodowych rodzin zastępczych, mała ilość rodzin wspierających oraz wolontariuszy).▪ Niewystarczająca liczba i dostępność placówek wsparcia dziennego, ośrodków i punktów wczesnej interwencji, placówek rehabilitacyjnych oraz nierównomierne ich rozłożenie w województwie.▪ Niewystarczająca oferta specjalistyczna pomocy dla dzieci i młodzieży oraz ofiar przemocy w rodzinie a także zbyt mała liczba specjalistów zatrudnionych w środowisku do pracy z dziećmi i młodzieżą (np. pedagodzy ulicy).▪ Rozmiary oraz trudna struktura bezrobocia w województwie (niski poziom wykształcenia, długotrwałe bezrobocie, szara strefa, ukryte bezrobocie, kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy, defaworyzowanie osób na rynku pracy).▪ Zjawisko długoterminowej emigracji zarobkowej, skutkujące osłabieniem więzi rodzinnych, w tym międzypokoleniowych, wyludnianiem się populacji regionu oraz niosące ryzyko utraty wykwalifikowanej kadry.▪ Niepełne wykorzystanie ekonomii społecznej przez instytucje pomocy i integracji społecznej oraz rynku pracy dla rozwoju usług społecznych, w tym usług na rzecz starzejącego się społeczeństwa.▪ Niewystarczający poziom wiedzy na
---	---

	<p>temat ES w środowisku społecznym i w JST, w tym na temat korzyści płynących ze stosowania aspektów i klauzul społecznych, jak również skali zlecenia przez JST zadań publicznych PES/PS.</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spójna polityka Unii Europejskiej i polityka państwa na rzecz poprawy warunków życia i zdrowia mieszkańców województwa. ▪ Możliwości finansowania działań z zakresu polityki społecznej z programów rządowych i operacyjnych na poziomie wojewódzkim. ▪ Premiowanie partnerstw i inicjatyw oddolnych w przepisach dla dotacji ze środków krajowych i europejskich. ▪ Korzystanie ze współpracy międzynarodowej i doświadczeń innych krajów w kreowaniu polityki społecznej. ▪ Przygotowanie i wdrożenie Rządowego Programu Deinstytucjonalizacji oraz innych programów wyznaczających kierunki rozwoju w obszarze polityki społecznej. ▪ Powstawanie, rozwój i sieciowanie Centrów Usług Społecznych jako podmiotów reprezentujących podejście całościowe w ramach działań na rzecz społeczności lokalnych, a także integrujących instytucje i organizacje działające lokalnie. ▪ Tworzenie kierunków kształcenia odpowiadających na zachodzące przemiany demograficzne, społeczne oraz tendencje na rynku pracy. ▪ Nowe obszary potencjalnego rozwoju sektora ekonomii społecznej: nisze rynkowe, kluczowe sfery rozwoju, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Marginalizacja regionu w polityce społeczno-gospodarczej państwa. ▪ Nieprzewidywalność długoterminowych skutków pandemii koronawirusa. ▪ Kryzys gospodarczy (w tym spowodowany pandemią koronawirusa) na świecie hamujący rozwój społeczny i gospodarczy. ▪ Postęp cywilizacyjny sprzyjający biernemu trybowi życia. ▪ Konflikty międzynarodowe, zagrożenia cywilizacyjne i klimatyczne. ▪ Negatywne skutki starzenia się społeczeństwa. ▪ Niedostatki systemu zatrudnienia, wynagradzania i doskonalenia zawodowego pracowników pomocy i integracji społecznej. ▪ Społeczny brak uznania dla kadr pomocy społecznej. ▪ Brak krajowych modeli/standardów współpracy pomiędzy instytucjami ochrony zdrowia oraz jednostkami organizacyjnymi pomocy i integracji społecznej. ▪ System prawny sprzyjający łatwemu uzyskiwaniu pomocy materialnej z pomocy społecznej, demotywujący osoby i rodziny do podejmowania aktywności zawodowej i społecznej. ▪ Nowe zagrożenia społeczne związane m.in. z uzależnieniami, używaniem nowych substancji

<p>nowa inteligentna specjalizacja dotycząca zdrowia, gospodarka obiegu zamkniętego.</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Rozwój technologii ułatwiających m.in. zdobywanie informacji, komunikację, poszerzanie wiedzy i podnoszenie kwalifikacji.▪ Rozwój nowoczesnych metod pracy m.in. pracy zdalnej i elastycznych form zatrudnienia (telepraca, praca czasowa, w niepełnym wymiarze czasu).▪ Instrument RLKS (Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność) jako wsparcie w realizacji partnerstw na poziomie lokalnym.	<p>psychoaktywnych, cyberprzemocą.</p>
--	--

3. WIZJA STRATEGII

Przemiany społeczno-gospodarcze zachodzące na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym warunkują rozwój społeczny, stawiają nowe wyzwania polityce społecznej oraz wyznaczają jej nowe możliwości i szanse rozwoju. Tempo tych przemian oraz dynamika procesów i zjawisk społecznych stwarza także wiele zagrożeń, szczególnie dla osób i grup społecznych, znajdujących się w grupie ryzyka zagrożonej wykluczeniem społecznym. Do zadań polityki społecznej należy zapewnienie wszystkim obywatelom równych szans do pełnego uczestnictwa i rozwoju w życiu społecznym, równego dostępu do praw, dóbr i usług oraz sprzyjanie integracji i zwiększaniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach życia.

Wizję rozwoju społecznego w województwie warmińsko-mazurskim określono na podstawie analizy sytuacji społecznej w regionie oraz w ramach pracy ekspertów działających w obszarze polityki, pomocy i integracji społecznej na terenie województwa powołanych do *Zespołu Roboczego do spraw opracowania Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego*.

Mieszkańcy Warmii i Mazur:

- są aktywni społecznie i zintegrowani,
- mają dobry dostęp do usług społecznych,
- są aktywni zawodowo i mają możliwość kształcenia stosownie do potrzeb rynku pracy i własnego potencjału,
- korzystają z szerokiej oferty edukacyjnej i kulturalnej na każdym etapie życia,
- są zdrowsi dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej...
...niezależnie od pochodzenia, płci, wieku, miejsca zamieszkania, stanu posiadania.

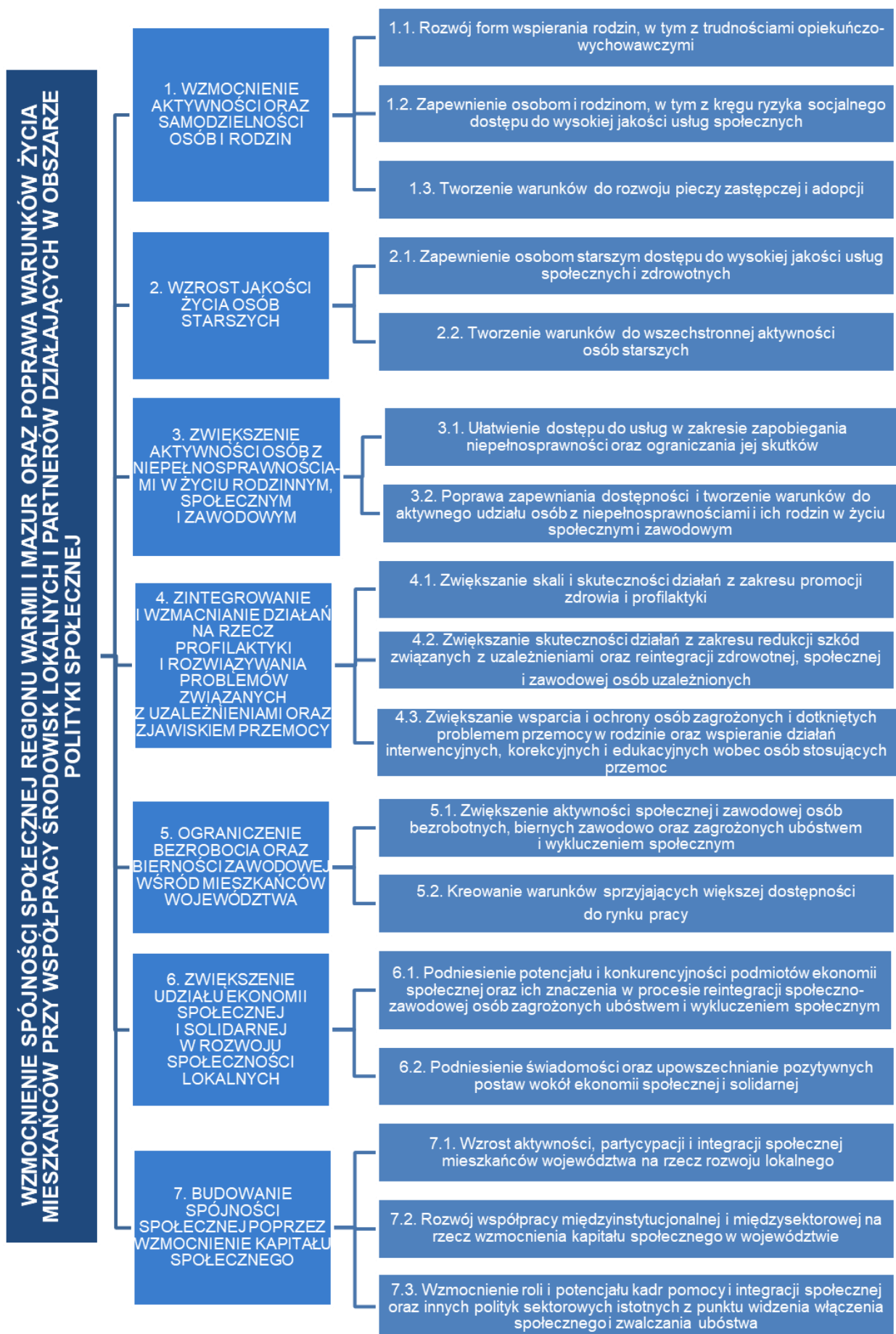
Mieszkańcy Warmii i Mazur są...:

1. **aktywni społecznie i zintegrowani**, tj. mieszkańcy regionu żyją w przyjaznych im społecznościach lokalnych opartych na zasadach solidarności społecznej (w tym międzypokoleniowej), podejmują działania na ich rzecz, wykazują postawy pro-obywatelskie, włączają się w działania o charakterze samopomocowym i wolontaryjnym,
2. **mają dobry dostęp do usług społecznych**, tj. mają zapewniony szeroki katalog usług społecznych świadczonych na poziomie lokalnym, mogą korzystać z nowoczesnych e-usług lub usług spersonalizowanych,
3. **są aktywni zawodowo oraz mają możliwość kształcenia stosownie do potrzeb rynku pracy i własnego potencjału**, tj.

pracują zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i możliwościami oraz wykorzystują dostępne szanse na własny rozwój, podnoszą swoje kwalifikacje zgodnie z potrzebami rynku pracy i własnymi, są przygotowani do konkurencji o miejsca pracy w rozwojowych i innowacyjnych branżach, korzystają z rozwiniętego wsparcia instytucji rynku pracy, są przedsiębiorczy,

4. **korzystają z szerokiej oferty edukacyjnej i kulturalnej na każdym etapie życia**, tj. mają możliwość wyboru kierunków oraz form kształcenia z rozwiniętego wachlarza form i sposobów dostępnych w szkolnictwie, edukacji, rozwijają wrażliwość na kulturę poprzez aktywne w niej uczestnictwo i współtworzenie,
5. ... **są zdrowsi dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej**, tj. mają zapewniony dobry dostęp do placówek ochrony zdrowia, świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych, opieki geriatrycznej, długoterminowej, paliatywnej, rehabilitacyjnej, prowadzą zdrowy i aktywny tryb życia.

4. DRZEWO CELÓW

5. CEL STRATEGII, OBSZARY I CELE STRATEGICZNE, CELE OPERACYJNE ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ

Celem głównym *Strategii* jest:

Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej.

Cel główny będzie skierowany do mieszkańców Warmii i Mazur pobudzając ich aktywność, mobilność, otwartość, chęć zdobywania nowych kwalifikacji, podnosząc warunki ich życia (w szczególności dostęp do usług społecznych), co będzie mogło odbywać dzięki ich osobistemu zaangażowaniu oraz wsparciu środowisk lokalnych na zasadzie partnerstwa.

Na podstawie opracowanej diagnozy wybrano siedem obszarów strategicznych, które będą służyły realizacji i wdrażaniu *Strategii*.

5.1. Rodzina

CEL STRATEGICZNY 1: WZMOCNIENIE AKTYWNOŚCI ORAZ SAMODZIELNOŚCI OSÓB I RODZIN

Cel operacyjny 1.1: Rozwój form wspierania rodzin, w tym z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi

Kierunki działań:

- Promowanie i wspieranie działań w zakresie profilaktyki problemów w rodzinie i wczesnej interwencji, opartych na zwiększaniu dostępu do różnorodnych form wsparcia indywidualnego i rodzinnego, m.in. usług asystenta rodziny, specjalistycznego poradnictwa, mediacji rodzinnych oraz działań edukacyjnych.
- Wspieranie rozwoju infrastruktury na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności placówek wsparcia dziennego oraz powstawania rodzin wspierających.

- Wspieranie działań ukierunkowanych na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży (m.in. poprzez rozwój edukacji, organizację zajęć dodatkowych, wyrównawczych, kół zainteresowań, programów stypendialnych).
- Wspieranie działań zapewniających dostęp do usług takich jak psychoterapia, socjoterapia, resocjalizacja dla młodzieży zagrożonej niedostosowaniem i niedostosowanej społecznie, w tym młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz ich otoczenia.
- Wspieranie akcji, kampanii informacyjnych i inicjatyw na rzecz rodziny, takich jak np. konferencje, seminaria, Dni Rodziny, animacja lokalna, rozwój wolontariatu i inne.

Cel operacyjny 1.2: Zapewnienie osobom i rodzinom, w tym z kręgu ryzyka socjalnego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych

Kierunki działań:

- Wspieranie rodzin z osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu poprzez m.in. tworzenie miejsc opieki wytchnieniowej, usługi terapeutyczne i szkolenia dla opiekunów.
- Zwiększenie integracji społeczno-ekonomicznej osób i rodzin, w tym osób doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym, osób bezdomnych oraz migrantów.
- Rozwój pracy socjalnej, poradnictwa i usług środowiskowych na rzecz osób z kręgu ryzyka socjalnego, w tym usług asystenckich, terapeutycznych, streetworkinkgu.
- Rozwój mieszkalnictwa, a także form schronienia w sytuacjach kryzysowych.
- Podejmowanie działań na rzecz zmniejszenia wykluczenia komunikacyjnego i cyfrowego osób i rodzin.

Cel operacyjny 1.3: Tworzenie warunków do rozwoju pieczy zastępczej i adopcji

Kierunki działań:

- Promocja rodzicielstwa zastępczego i adopcji, poprzez m.in. kampanie, działania edukacyjno-świadomościowe.
- Wspieranie rodzin zastępczych w zakresie dostępu do leczenia, rehabilitacji i innych usług specjalistycznych oraz usług

- kompetencyjnych (szkolenia, wsparcie ze strony koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, rodzin pomocowych).
- Podejmowanie działań w zakresie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.
 - Współpraca z rodziną naturalną w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, ukierunkowana na szybszy powrót dziecka do rodziny.
 - Tworzenie warunków wymiany doświadczeń pomiędzy rodzinami zastępczymi, poprzez m.in. organizację spotkań integracyjnych, grup wsparcia, grup samopomocowych.
 - Kompleksowy rozwój usług w obszarze usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, w tym m.in. realizacja programów/projektów na rzecz usamodzielnienia, wsparcie w formie usług mieszkaniowych.

5.2. Seniorzy

CEL STRATEGICZNY 2: WZROST JAKOŚCI ŻYCIA OSÓB STARSZYCH

Cel operacyjny 2.1: Zapewnienie osobom starszym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych

Kierunki działań:

- Wspieranie i promowanie rozwoju wysokiej jakości nowoczesnych i zindywidualizowanych usług społecznych, opiekuńczych i zdrowotnych na rzecz osób starszych świadczonych w środowisku lokalnym, takich jak np. pomoc sąsiedzka, teleopieka, telemedycyna, rodziny wspierające, asystent osoby starszej, kręgi wsparcia.
- Tworzenie i rozwój dziennych placówek wsparcia (np. lokalnych domów pomocy społecznej, dziennych domów pomocy, klubów seniora, środowiskowych domów samopomocy) oraz rozwój całodobowej infrastruktury zgodnie z zasadami deinstytucjonalizacji.
- Zwiększanie dostępności usług mieszkalnictwa oraz dostosowanie zasobu mieszkaniowego do potrzeb osób starszych wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
- Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami starszymi w postaci m.in. tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej

- oraz organizowania szkoleń dla opiekunów osób starszych wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
- Wspieranie inicjatyw i działań na rzecz aktywności społeczno-zawodowej opiekunów osób starszych, w tym umożliwiających im powrót lub pozostawanie na rynku pracy.
- Tworzenie warunków zwiększających dostęp do opieki geriatrycznej, poprzez promowanie i inicjowanie powstawania poradni i oddziałów geriatrycznych.

Cel operacyjny 2.2: Tworzenie warunków do wszechstronnej aktywności osób starszych

Kierunki działań:

- Upowszechnianie, promowanie i wspieranie działalności oraz potencjału uniwersytetów i akademii trzeciego wieku oraz innych organizacji i placówek aktywizujących osoby starsze.
- Poprawa dostępności usług kulturalnych, sportowych i edukacyjnych skierowanych do osób starszych.
- Promowanie rozwoju rzecznictwa środowisk seniorskich, m.in. poprzez działalność Rzeczników Osób Starszych, Społecznej Rady Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz wspieranie powstawania gminnych rad seniorów.
- Wspieranie działań zapewniających bezpieczeństwo osób starszych, takich jak akcje i kampanie informacyjne, szkolenia i inne.
- Wspieranie działań na rzecz włączenia cyfrowego osób starszych, w tym kursów, szkoleń i innych rozwiązań służących zwiększeniu kompetencji seniorów w posługiwaniu się nowoczesnymi technologiami.
- Wspieranie działań w zakresie integracji międzypokoleniowej, aktywności społecznej, w tym wolontariatu osób starszych i promowania pozytywnego wizerunku osób starszych.

5.3. Osoby z niepełnosprawnościami

<p>CEL STRATEGICZNY 3: ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W ŻYCIU RODZINNYM, SPOŁECZNYM I ZAWODOWYM</p>

Cel operacyjny 3.1: Ułatwienie dostępu do usług w zakresie zapobiegania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków

Kierunki działań:

- Promowanie i wspieranie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci zagrożonych niepełnosprawnością.
- Rozwój infrastruktury społecznej, świadczącej usługi opiekuńczo-rehabilitacyjne osobom z niepełnosprawnościami.
- Zwiększenie dostępu do pomocy psychiatrycznej i psychoterapeutycznej poprzez m.in. wspieranie funkcjonowania centrów zdrowia psychicznego.
- Realizacja działań profilaktycznych w zakresie zdrowia psychicznego, ze szczególnym uwzględnieniem zapotrzebowania i sytuacji związanej z konsekwencjami okresu pandemii.
- Podejmowanie działań i inicjatyw na rzecz zapobiegania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków, w tym m.in. kampanii informacyjnych i przedsięwzięć promujących zdrowy styl życia.

Cel operacyjny 3.2: Poprawa zapewniania dostępności i tworzenie warunków do aktywnego udziału osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w życiu społecznym i zawodowym

Kierunki działań:

- Zintensyfikowanie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób z niepełnosprawnościami.
- Wspieranie rozwoju ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin.
- Rozwój innowacyjnych usług społecznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia, świadczonych w środowisku lokalnym.
- Podejmowanie działań aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami, w tym z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym i zawodowym.
- Wspieranie tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, w tym samozatrudnienia.
- Wsparcie finansowe zadań dotyczących zapewniania dostępności architektonicznej w obiektach, służących rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami.
- Likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, w związku z indywidualnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.

5.4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy

CEL STRATEGICZNY 4: ZINTEGROWANIE I WZMACNIANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ZWIĄZANYCH Z UZALEŻNIENIAMI ORAZ ZJAWISKIEM PRZEMOCY

Cel operacyjny 4.1: Zwiększanie skali i skuteczności działań z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki

Kierunki działań:

- Wspieranie kampanii i akcji krajowych oraz lokalnych, dotyczących m.in. nowych zjawisk z zakresu uzależnień, badań i dobrych praktyk.
- Włączanie się w działania zmierzające do ograniczania dostępności do alkoholu, m.in. poprzez wspieranie prowadzenia efektywnych polityk lokalnych w zakresie produkcji, dystrybucji, sprzedaży, reklamy, promocji oraz spożywania napojów alkoholowych.
- Wspieranie realizacji programów profilaktycznych z zakresu profilaktyki uniwersalnej, selektywnej oraz wskazującej, a także mających na celu edukację uczniów o zagrożeniach płynących ze stosowania przemocy.
- Wzmacnianie systemu pomocy psychiatrycznej, psychologicznej i socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami, a także ich rodziców i opiekunów.

Cel operacyjny 4.2: Zwiększanie skuteczności działań z zakresu redukcji szkód związanych z uzależnieniami oraz reintegracji zdrowotnej, społecznej i zawodowej osób uzależnionych

Kierunki działań:

- Rozwój i modernizacja bazy materialnej zakładów, dla których Samorząd Województwa jest organem założycielskim, prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych.
- Wspieranie systemu pomocy dla dzieci z FASD oraz ich opiekunów.

- Wzmacnianie działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych oraz rozwoju istniejących form wsparcia.

Cel operacyjny 4.3: Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy w rodzinie oraz wspieranie działań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc

Kierunki działań:

- Wspieranie tworzenia „Przyjaznych Pokoi Przesłuchań Dzieci”.
- Wzmacnianie systemu motywowania i kierowania sprawców do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- Wzmacnianie rozwoju różnorodnych form pomocy psychiatrycznej, psychologicznej oraz infrastruktury pomocowej dla osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy w rodzinie.
- Inicjowanie i przeprowadzanie kampanii społecznych mobilizujących społeczność do aktywnego przeciwstawiania się przemocy w rodzinie, w tym m.in. Dni Walki z Przemocą „Biała Wstążka” oraz akcja „Otwarte Drzwi”.

5.5. Wspieranie zatrudnienia

CEL STRATEGICZNY 5: OGRANICZENIE BEZROBOCIA ORAZ BIERNOŚCI ZAWODOWEJ WŚRÓD MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA

Cel operacyjny 5.1: Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Kierunki działań:

- Realizacja oraz wspieranie projektów i programów mających na celu aktywizację społeczną i zawodową osób bezrobotnych, biernych zawodowo i ubogich pracujących.
- Organizowanie i upowszechnianie poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy oraz staży zawodowych, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Wspieranie rozwoju systemu wsparcia dla osób aktywizowanych społecznie i zawodowo w oparciu o m.in. zindywidualizowane formy

- pracy z osobami aktywizowanymi (np. współpraca z mentorem, animatorem, coachem, asystentem i. in.).
- Promowanie samozatrudnienia i postaw przedsiębiorczych wśród osób dorosłych oraz młodzieży.
- Upowszechnienie uczenia się przez całe życie.

Cel operacyjny 5.2: Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności do rynku pracy

Kierunki działań:

- Wspieranie i promocja wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy.
- Upowszechnienie informacji o podmiotach oraz zakresie i formach pomocy adresowanych do osób bezrobotnych, biernych zawodowo i zagrożonych wykluczeniem.
- Promocja pracy zdalnej i elastycznych form zatrudnienia jako instrumentów wspierających aktywność zawodową.
- Wspieranie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów, ułatwiających powrót lub wejście na rynek pracy po okresie opieki nad dziećmi.

5.6. Ekonomia społeczna i solidarna

CEL STRATEGICZNY 6: ZWIĘKSZENIE UDZIAŁU EKONOMII SPOŁECZNEJ I SOLIDARNEJ W ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

Cel operacyjny 6.1: Podniesienie potencjału i konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej oraz ich znaczenia w procesie reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Kierunki działań:

- Rozwój usług wsparcia dla PES i PS służących podniesieniu jakości oferowanych przez nie produktów i usług oraz wzrostowi ich sprzedaży.
- Rozwijanie funkcji integracyjnej i społeczno-zawodowej PES i PS.
- Inicjowanie i upowszechnianie włączania PES i PS w realizację usług społecznych.

- Upowszechnianie instrumentów finansowych skierowanych do PES i PS.
- Wspieranie działań służących budowaniu silnych i trwałych powiązań pomiędzy PES i PS w regionie.
- Angażowanie samorządów lokalnych w działania na rzecz sektora ekonomii społecznej i solidarnej oraz na rzecz rozwoju usług społecznych, w tym poprzez upowszechnianie stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.
- Usługi animacyjne, inkubacyjne oraz wsparcie biznesowe świadczone przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w celu tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy w PES i PS.

Cel operacyjny 6.2: Podniesienie świadomości oraz upowszechnianie pozytywnych postaw wokół ekonomii społecznej i solidarnej

Kierunki działań:

- Promocja i popularyzacja wiedzy na temat sektora ekonomii społecznej i solidarnej wśród mieszkańców regionu, poprzez m.in. środki masowego przekazu, targi, pikniki, warsztaty, dni ekonomii społecznej, wizyty studyjne oraz spotkania i wydarzenia online.
- Budowanie postaw przedsiębiorczych w społecznościach lokalnych, w tym zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.
- Podejmowanie oraz wspieranie współpracy na linii nauka-biznes-ekonomia społeczna i solidarna, w tym poprzez kampanie promocyjne, animowanie współpracy, włączanie środowiska przedsiębiorców w inicjatywy na rzecz ekonomii społecznej i inne działania.

5.7. Kapitał społeczny

CEL STRATEGICZNY 7: BUDOWANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ POPRZEZ WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Cel operacyjny 7.1: Wzrost aktywności, partycypacji i integracji społecznej mieszkańców województwa na rzecz rozwoju lokalnego

Kierunki działań:

- Kształtowanie postaw obywatelskich, tożsamości regionalnej i aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz rozwoju lokalnego

- m.in. poprzez kreowanie i edukację liderów lokalnych i animatorów, wspieranie inicjatyw lokalnych, budżetu obywatelskiego.
- Promowanie wolontariatu we wszystkich obszarach życia społecznego oraz wspieranie inicjatyw w tym zakresie, m.in. poprzez tworzenie centrów wolontariatu, włączanie się w organizację wydarzeń promujących wolontariat.
 - Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi, w tym poprzez powierzanie i wspieranie realizacji zadań z zakresu polityki społecznej.
 - Promocja i włączanie organizacji pozarządowych i społecznych w tworzenie oraz realizację polityki społecznej na poziomie lokalnym i regionalnym (programy, strategie i in.).
 - Wzmacnianie PES, w tym organizacji pozarządowych, poprzez wsparcie ich federalizacji, sieciowania i zrzeszania się oraz wymianę doświadczeń.

Cel operacyjny 7.2: Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego w województwie

Kierunki działań:

- Wspieranie powstawania i funkcjonowania koalicji i partnerstw w obszarze polityki społecznej, z udziałem m.in. podmiotów publicznych i niepublicznych pomocy i integracji społecznej, rynku pracy, edukacji i zdrowia.
- Inicjowanie i wspieranie przedsięwzięć podejmowanych we współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej.
- Wspieranie tworzenia i funkcjonowania Centrów Usług Społecznych i innych podmiotów działających w sferze pomocy i integracji społecznej.
- Zwiększanie dostępu do informacji, a także wymiana informacji między podmiotami i instytucjami działającymi w obszarze polityki społecznej.

Cel operacyjny 7.3: Wzmocnienie roli i potencjału kadr pomocy i integracji społecznej oraz innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa

Kierunki działań:

- Tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i kwalifikacji kadr działających w obszarze polityki społecznej poprzez organizację

- szkoleń, w tym specjalistycznych, kursów, warsztatów, seminariów, konferencji, wizyt studyjnych i in.
- Wsparcie pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej m.in. poprzez supervizję, wsparcie psychologiczne, prawne i organizacyjne oraz poprawę warunków pracy.
 - Promocja zawodów pomocowych oraz kształcenia w tym obszarze (np. wprowadzanie kierunków zamawianych), rozszerzanie dostępu do kształcenia w zawodach m.in. pracownika socjalnego, asystenta rodziny, asystenta osoby niepełnosprawnej, opiekuna środowiskowego.
 - Wzmacnianie pozytywnego wizerunku pracowników oraz instytucji pomocy i integracji społecznej.
 - Rozwój badań z zakresu pomocy i integracji społecznej.

6. PROGNOZA ZMIAN W ZAKRESIE OBJĘTYM STRATEGIĄ

Prognoza zmian została przeprowadzona w oparciu o **diagnozę sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa warmińsko-mazurskiego**. Opiera się ona na założeniu, że zaplanowane działania będą sukcesywnie realizowane przy efektywnym wykorzystaniu zasobów instytucjonalnych i organizacyjnych, uwzględniając jednak zagrożenia, które mogą utrudniać realizację *Strategii*.

Prognozą objęto **siedem obszarów strategicznych**:

Obszar strategiczny	Prognoza zmian
<p>RODZINA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie rodzinom, w tym rodzinom zastępczym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych. • Zmniejszenie liczby rodzin doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych. • Poprawa kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie funkcjonowania rodziny oraz wychowywania dzieci. • Wzmocnienie systemu wsparcia rodzin oraz pieczy zastępczej. • Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej. • Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach. • Integracja rodzin oraz zwiększenie ich aktywności społecznej. • Zapewnienie godnych warunków bytowych osobom i rodzinom. • Zmniejszenie liczby osób i rodzin dotkniętych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, cyfrowym i komunikacyjnym. • Skuteczna aktywizacja i integracja osób z kręgu ryzyka socjalnego.
<p>SENIORZY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępu osób starszych do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. • Wydłużanie okresu życia w pełnej sprawności, umożliwiające dłuższą pracę zawodową oraz rozwój osobisty. • Zwiększenie bezpieczeństwa osób starszych. • Zwiększenie liczby osób starszych posługujących się nowymi technologiami w codziennym życiu. • Rozwój wolontariatu między- i wewnątrzpokoleniowego na rzecz osób starszych, a także innych form samopomocy

	<p>i wsparcia.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie zaangażowania osób starszych w sprawy lokalne.
OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. • Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnościami. • Lepsze zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych oraz potrzeb wyższego rzędu przez osoby z niepełnosprawnościami. • Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. edukacyjnej, społecznej, zawodowej. • Poprawa dostępności przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej sprawności i różnych rodzajach niepełnosprawności.
PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ I PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie świadomości i wrażliwości społecznej w obszarach uzależnień i przemocy w rodzinie. • Zwiększenie skuteczności działań w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia. • Wzmocnienie systemu pomocy i wsparcia osób zagrożonych i dotkniętych problemami uzależnień oraz przemocy w rodzinie. • Zmniejszenie skali zagrożenia i występowania uzależnień, w szczególności wśród dzieci i młodzieży. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinach zamieszkujących województwo. • Skuteczna aktywizacja społeczna i zawodowa osób uzależnionych.
WSPIERANIE ZATRUDNIENIA	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie potencjału, aktywności zawodowej i mobilności mieszkańców województwa. • Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych w województwie. • Zniwelowanie barier utrudniających dostęp do rynku pracy osobom w szczególnie trudnej sytuacji. • Ułatwienie dostępu do rynku pracy osobom wychowującym małe dzieci. • Ograniczenie skali długotrwałego bezrobocia.
EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie potencjału i konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej. • Szerokie włączenie podmiotów ekonomii społecznej w realizację usług społecznych. • Powszechne stosowanie przez samorządy klauzul społecznych w zamówieniach

	<p>publicznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie świadomości społecznej w obszarze ekonomii społecznej i solidarnej. • Wzmocnienie systemu wsparcia ekonomii społecznej i solidarnej w regionie. • Rozwój i wzmocnienie współpracy na linii nauka-biznes-ekonomia społeczna i solidarna.
<p>KAPITAŁ SPOŁECZNY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost partycypacji i integracji społecznej w lokalnych społecznościach. • Wzmocnienie poczucia wpływu mieszkańców województwa na sprawy lokalne. • Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców województwa. • Efektywna i skuteczna współpraca międzyinstytucjonalna oraz międzysektorowa w województwie. • Zwiększenie liczby i skali przedsięwzięć realizowanych w partnerstwach międzyinstytucjonalnych i międzysektorowych. • Zwiększenie potencjału i roli instytucji oraz organizacji działających w obszarze polityki społecznej. • Zwiększenie kompetencji i kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej.

Jak już zostało wspomniane, prognoza zmian opiera się na **założeniu efektywnej realizacji zaplanowanych działań**. Należy jednak wziąć pod uwagę czynniki, które mogą negatywnie wpłynąć na sytuację społeczną. W tym zakresie warto wskazać na nieprzewidywalną sytuację epidemiologiczną związaną z pandemią koronawirusa w Polsce w 2020 i 2021 roku. Trudno obecnie określić, jakie przyniesie skutki w perspektywie długoterminowej, natomiast według wstępnych prognoz efektem zamrożenia gospodarki i izolacji społecznej może być w najbliższych latach kryzys gospodarczy, rosnące bezrobocie oraz pogłębiające się problemy i dysfunkcje rodzin. Dlatego strategia powinna **uwzględniać skuteczne zarządzanie w sytuacjach kryzysowych oraz innowacyjne metody pracy, a także elastyczność i reagowanie na zmiany**. Ważne są też globalne aspekty środowiskowe, w szczególności zmniejszające się możliwości dostępu do tak ważnych zasobów jak energia, czysta woda czy żywność, wzrost zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska, wymieranie gatunków i zmiany klimatyczne. W najbliższych latach mogą one znacząco wpłynąć na jakość życia i funkcjonowanie mieszkańców, sprzyjając obniżeniu poziomu zdrowotności społeczeństwa czy zwiększaniu zasięgu ubóstwa (w obliczu coraz bardziej realnego kryzysu energetycznego, żywnościowego) pomimo podjętych działań zaradczych.

7. SPOSÓB REALIZACJI STRATEGII

Specyfika zarządzania realizacją strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Zgodnie z art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii jest zadaniem obowiązkowym województwa. Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu województwa.

Wdrażanie *Strategii* będzie odbywać się głównie **poprzez bieżące działania ROPS** a także poprzez **działania innych departamentów** Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie. Ponadto w wykonanie działań zaangażowane będą m.in. następujące podmioty:

- ✓ samorządy gmin i powiatów;
- ✓ administracja rządowa;
- ✓ jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej;
- ✓ jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- ✓ instytucje rynku pracy;
- ✓ placówki działające w obszarze oświaty, kultury, sportu i edukacji;
- ✓ placówki ochrony zdrowia;
- ✓ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- ✓ organizacje pozarządowe;
- ✓ podmioty ekonomii społecznej.

Zgodnie z art. 113 ust. 2 ww. ustawy instytucjonalnym koordynatorem wdrażania *Strategii polityki społecznej* będzie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, odpowiedzialny za realizację zadań **w pięciu kluczowych obszarach**:

- ✓ czynności operacyjne – ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb, podziału zadań i odpowiedzialności, a także uszczegóławianie zapisów *Strategii* w postaci programów wynikających z różnych ustaw;
- ✓ czynności monitorujące – regularny monitoring poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań;
- ✓ czynności informacyjno-konsultacyjne – przekazywanie władzom, partnerom oraz mieszkańcom informacji na temat stanu wdrożenia *Strategii*, a także pozyskiwanie informacji zwrotnej w tym zakresie;
- ✓ czynności wnioskodawcze – przedkładanie władzom oraz lokalnym partnerom stosownych wniosków oraz rekomendacji dotyczących decyzji i działań korygujących wdrażanie *Strategii* oraz aktualizacji dokumentu.

Podstawowymi narzędziami służącymi wdrażaniu *Strategii* będą **wojewódzkie programy z zakresu polityki społecznej**, w szczególności:

- ✓ wojewódzki program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- ✓ wojewódzki program polityki prorodzinnej;
- ✓ wojewódzki program polityki senioralnej;
- ✓ wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób z niepełnosprawnościami;
- ✓ wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- ✓ wojewódzki program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- ✓ wojewódzki program przeciwdziałania narkomanii;
- ✓ wojewódzki program ochrony zdrowia psychicznego;
- ✓ wojewódzki program rozwoju ekonomii społecznej;
- ✓ regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia w województwie warmińsko-mazurskim.
- ✓ wojewódzki program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Z uwagi na szerokie zaangażowanie przedstawicieli różnych sfer życia społeczno-gospodarczego województwa w opracowywanie niniejszej *Strategii*, a także szczególne znaczenie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej dla realizacji jej celów, niezbędne będzie utworzenie zespołu zadaniowego ds. wdrażania i monitoringu strategii. W jego skład powinni wejść przedstawiciele kluczowych instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację *Strategii*. Ważne jest zatem, aby w pracach uczestniczyli nie tylko reprezentanci jednostek organizacyjnych województwa, ale również przedstawiciele administracji rządowej, samorządów powiatów i gmin, a także sektora ekonomii społecznej. Do **zadań zespołu** będzie należało podejmowanie działań wspierających merytorycznie proces wdrażania *Strategii*, w szczególności poprzez:

- 1) pozyskiwanie, analizę oraz wymianę informacji na temat problemów i potrzeb społecznych w zakresie objętym strategią;
- 2) udział w opracowywaniu programów i dokumentów służących realizacji strategii;
- 3) śledzenie i ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń strategii;
- 4) przygotowanie raportów monitoringowych zawierających informacje na temat stanu wdrażania strategii;
- 5) przedkładanie władzom samorządu województwa wniosków i rekomendacji.

8. RAMY FINANSOWE

Strategia polityki społecznej będzie realizowana przy łącznym wykorzystaniu środków finansowych pochodzących z różnych źródeł.

Przewidywane źródła finansowania to:

- fundusze Unii Europejskiej;
- środki własne samorządu województwa;
- środki własne gmin i powiatów;
- środki budżetu państwa;
- środki z funduszy krajowych (np. z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) oraz środki pozyskiwane z celowych programów realizowanych na szczeblu krajowym;
- środki własne partnerów biorących udział w realizacji celów *Strategii* (np. organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, podmiotów prywatnych).

Projekt *Umowy Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce* przewiduje na kontynuację RPO Warmińsko-Mazurskiego alokację EFS+ w łącznej wysokości 308 mln EUR. Przyjmując założenie, że obligatoryjna jest koncentracja tematyczna na walkę z ubóstwem i promowanie włączenia społecznego na poziomie **co najmniej 25% zasobów EFS+ w ramach Celu 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, minimalny udział alokacji na obszar włączenia i integracji społecznej wynosi zatem 77 mln EUR³⁵**. Niemniej budżet Programu Regionalnego na lata 2021-2027 *Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur* zostanie uzgodniony ze stroną rządową w *Kontrakcie Programowym dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego*.

Budżet Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przeznaczony na jego utrzymanie oraz realizację zadań własnych (w tym np. zwalczanie narkomanii, przeciwdziałanie alkoholizmowi, przeciwdziałanie przemocy, wsparcie osób z niepełnosprawnościami) **wyniósł w 2020 roku 41 980 133,09 zł.**

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego **w 2020 roku wyniosły ogółem 3 138 652 882 zł.**

Przewidywany budżet na realizację zadań związanych z polityką społeczną **na realizację działań *Strategii* w latach 2021-2030 wynosi w przybliżeniu 28,954 mld zł.**

³⁵ Według informacji na kwiecień 2021 r.

9. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Monitoring stanowi podstawę sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Obejmuje on systematyczne zbieranie informacji dotyczących użytych zasobów i uzyskanych efektów w ramach podjętej interwencji. Gromadzenie danych, ich analiza i interpretacja pozwolą ocenić stopień realizacji *Strategii* oraz umożliwią wprowadzenie do dokumentu ewentualnych zmian i korekt. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także aktualizacji przyjętych planów.

Monitoring *Strategii polityki społecznej* będzie prowadzony **w okresach dwuletnich**, za każde dwa zakończone lata kalendarzowe. Jego przedmiotem będą wskaźniki określone dla każdego celu operacyjnego. Zebrane dane statystyczne oraz dane pochodzące od podmiotów zaangażowanych w realizację *Strategii* zostaną opracowane w formie raportów z monitoringu *Strategii*, służących potrzebom wewnętrznym oraz działaniom informacyjnym adresowanym do szerszej opinii publicznej. Raporty te powinny zawierać w szczególności ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-demograficznej województwa, prezentację obszarów i celów *Strategii* oraz zrealizowanych wskaźników, opis podjętych kierunków działań, a także wnioski i rekomendacje. Raporty będą wypracowane z udziałem zespołu ds. wdrażania i monitoringu strategii, a następnie przedkładane zarządowi województwa warmińsko-mazurskiego.

Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomogą proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Przedmiotem monitorowania *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030* będą **następujące wskaźniki**:

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
OBSZAR STRATEGICZNY I: RODZINA				
CEL STRATEGICZNY 1: WZMOCNIENIE AKTYWNOŚCI ORAZ SAMODZIELNOŚCI OSÓB I RODZIN				
Cel operacyjny 1.1: Rozwój form wspierania rodzin, w tym z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi				
1.	Odsetek rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach	OZPS	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych 21,9% osób, 13,8%	Spadek

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
	opiekuńczo-wychowawczych oraz potrzeby ochrony macierzyństwa w liczbie osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej		rodzin. Potrzeba ochrony macierzyństwa: 26,0% osób, 12,0% rodzin.	Spadek
2.	Liczba rodzin wspierających	OZPS	0	Wzrost
3.	Odsetek osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego w liczbie mieszkańców województwa	OZPS	0,8%	Wzrost
4.	Liczba osób korzystających z placówek wsparcia dziennego dla dzieci oraz rodzin z dziećmi	OZPS/ROPS	1 164	Wzrost
5.	Liczba osób objętych interwencją kryzysową	OZPS	284	Spadek
6.	Odsetek rodzin objętych pracą asystentów rodziny w liczbie rodzin objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	OZPS/ROPS	29,5%	Wzrost
Cel operacyjny 1.2: Zapewnienie osobom i rodzinom, w tym z kręgu ryzyka socjalnego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych				
7.	Odsetek osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, bezdomności, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w liczbie osób i rodzin objętych pomocą społeczną	OZPS	Ubóstwo: 50,6% osób, 51,6% rodzin Bezdomność: 1,5% osób, 3,1% rodzin. Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego:	Spadek Spadek Spadek

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
			0,9% osób, 1,6% rodzin.	
8.	Odsetek osób objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności w liczbie osób bezdomnych	ROPS	4,4%	Wzrost
9.	Liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne	OZPS	3 350	Spadek
10.	Odsetek gmin z dostępem do transportu publicznego	GMINY	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
11.	Odsetek gospodarstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego	GMINY	82,3% (dane z 2018 r.)	Wzrost
Cel operacyjny 1.3: Tworzenie warunków do rozwoju pieczy zastępczej i adopcji				
12.	Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w liczbie ogółu dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	ROPS	77,5%	Wzrost
13.	Liczba rodzin zastępczych	OZPS	1 735	Wzrost
14.	Liczba dzieci do 18 r. ż. powracających z pieczy zastępczej do rodziny	ROPS	96	Wzrost
15.	Liczba przeszkolonych kandydatów na rodziców adopcyjnych	ROPS	38 (dane za 2019 r., w 2020 r. szkolenia z powodu pandemii nie były realizowane)	Wzrost
16.	Liczba dzieci przysposobionych	OZPS	63	Wzrost
17.	Liczba rodzin zastępczych/rodzinnych	OZPS	1 365	Wzrost

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
	domów dziecka, z którymi pracowali koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej			
18.	Liczba mieszkań chronionych treningowych dla usamodzielniających się pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej oraz liczba osób z nich korzystających	MPiPS-03	22 mieszkania 52 osoby	Wzrost
OBSZAR STRATEGICZNY II: SENIORZY				
CEL STRATEGICZNY 2: WZROST JAKOŚCI ŻYCIA OSÓB STARSZYCH				
Cel operacyjny 2.1: Zapewnienie osobom starszym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych				
19.	Liczba dziennych placówek wsparcia osób starszych	OZPS/GMINY	106	Wzrost
20.	Liczba uczestników dziennych placówek wsparcia osób starszych	OZPS/ROPS	4 243	Wzrost
21.	Liczba osób starszych objętych usługami społecznymi w tym: usługami opiekuńczymi, teleopieką, wsparciem asystentów osób starszych	OZPS/GMINY/ ROPS	5 904	Wzrost
22.	Liczba utworzonych miejsc opieki wytchnieniowej	GMINY	0	Wzrost
23.	Liczba poradni geriatrycznych i lekarzy geriatrów	NFZ/Dep. Zdrowia	3 poradnie 7 lekarzy (dane za 2019 rok)	Wzrost
24.	Liczba oddziałów geriatrycznych i miejsc na tych oddziałach	NFZ	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu	Wzrost

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
			Strategii	
25.	Liczba mieszkań chronionych wspieranych i liczba osób z nich korzystających	OZPS	37 mieszkań 80 osób	Wzrost
Cel operacyjny 2.2: Tworzenie warunków do wszechstronnej aktywności osób starszych				
26.	Liczba Uniwersytetów/Akademii Trzeciego Wieku i ich słuchaczy	ROPS	46 4 042	Wzrost
27.	Liczba gminnych rad seniorów	ROPS	14	Wzrost
28.	Liczba seniorskich sekcji, grup, klubów turystycznych i sportowo rekreacyjnych	ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
OBSZAR STRATEGICZNY III: OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI				
CEL STRATEGICZNY 3: ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W ŻYCIU RODZINNYM, SPOŁECZNYM I ZAWODOWYM				
Cel operacyjny 3.1: Ułatwienie dostępu do usług w zakresie zapobiegania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków				
29.	Odsetek osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby w liczbie osób i rodzin objętych pomocą społeczną	OZPS	Niepełnosprawność: 26,7% osób, 34,3% rodzin Długotrwała i ciężka choroba: 32,5% osób, 41,7% rodzin	Spadek Spadek
30.	Liczba lekarzy psychiatrów, w tym psychiatrów dziecięcych	NFZ	77 psychiatrów (dane za 2019 r.), liczba psychiatrów	Wzrost

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
			dziecięcych zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	
31.	Liczba powiatów, na terenie których w danym roku funkcjonował co najmniej jeden podmiot/placówka zdrowia psychicznego na kontrakcie z NFZ, w tym liczba osób korzystających	NFZ	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
32.	Liczba osób, które skorzystały z oferty centrów zdrowia psychicznego	NFZ	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
33.	Liczba dzieci korzystających z usług zespołów wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka	ROPS	1 292	Wzrost
34.	Liczba dzieci z niepełnosprawnościami objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie przedszkola i szkoły	ROPS	59 939	Wzrost
35.	Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały w środowisku lokalnym z obiektów służących rehabilitacji, wspartych m. in. ze środków PFRON	ROPS	ponad 2,7 tys. osób	Wzrost

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
Cel operacyjny 3.2: Poprawa zapewniania dostępności i tworzenie warunków do aktywnego udziału osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w życiu społecznym i zawodowym				
36.	Liczba osób korzystających z usług ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami	ROPS	21 119	Wzrost
37.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych aktywizacją społeczną i zawodową	ROPS	2 040	Wzrost
38.	Liczba osób z niepełnosprawnościami – bezrobotnych, poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu, które podjęły pracę, w tym w ramach samozatrudnienia	ROPS	2 055	Wzrost
39.	Liczba podmiotów publicznych, które podjęły działania mające na celu zapewnienie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej osobom z niepełnosprawnościami	POWIATY/GMINY	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
40.	Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z dofinansowań likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, w związku z ich indywidualnymi potrzebami	ROPS	1 057	Wzrost
41.	Liczba mieszkań dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	ROPS	217	Wzrost

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO	Wartość bazowa – 2020 r.	Prognoza – 2030 r. (wzrost, spadek)
42.	Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku 15-64 lata	GUS/BDL	19,4% (IV kwartał 2020 r.)	Wzrost

**OBSZAR STRATEGICZNY IV: PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ
I PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY**

**CEL STRATEGICZNY 4: ZINTEGROWANIE I WZMACNIANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ
PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ZWIĄZANYCH
Z UZALEŻNIENIAMI ORAZ ZJAWISKIEM PRZEMOCY**

**Cel operacyjny 4.1: Zwiększanie skali i skuteczności działań z zakresu promocji
zdrowia i profilaktyki**

43.	Odsetek osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie, alkoholizmu i narkomanii w stosunku do ogółu osób i rodzin objętych pomocą społeczną	OZPS	Przemoc w rodzinie: 1,9% osób, 1,2% rodzin Alkoholizm: 4,2% osób, 6,1% rodzin Narkomania: 0,3% osób, 0,5% rodzin	Spadek Spadek Spadek
44.	Odsetek gmin, które ograniczyły dostęp do alkoholu	ROPS/PARPA	Ograniczenie sprzedaży w godzinach nocnych: 1,7% Ograniczenie maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż: 12,9%	Wzrost
45.	Liczba zrealizowanych przez gminy programów profilaktycznych oraz liczba ich uczestników	ROPS	liczba programów: 152 liczba odbiorców: 59 077	Wzrost
46.	Liczba wspartych placówek zapewniających pomoc i wsparcie dzieciom i młodzieży z problemami oraz ich rodzicom i opiekunom	ROPS	0	Wzrost

47.	Liczba poradni odwykowych i profilaktyki osób uzależnionych oraz liczba udzielonych porad	ROPS	liczba poradni: 23 liczba porad: 62 884	Wzrost
Cel operacyjny 4.2: Zwiększanie skuteczności działań z zakresu redukcji szkód związanych z uzależnieniami oraz reintegracji zdrowotnej, społecznej i zawodowej osób uzależnionych				
48.	Liczba osób uzależnionych od alkoholu w województwie warmińsko-mazurskim	PARPA	6 985 (dane za 2019 r.)	Spadek
49.	Liczba zmodernizowanych podmiotów leczenia odwykowego i uzależnień, dostosowanych do potrzeb osób korzystających ze wsparcia	ROPS	0	Wzrost
50.	Liczba osób objętych wsparciem programów z zakresu redukcji szkód oraz działań w środowiskach szczególnie narażonych na uzależnienia	ROPS	80	Wzrost
Cel operacyjny 4.3: Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy w rodzinie oraz wspieranie działań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc				
51.	Liczba funkcjonujących „Przyjaznych Pokoi Przesłuchań Dzieci”	ROPS	18	Wzrost
52.	Liczba osób uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych	ROPS	303	Wzrost
53.	Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”	MPiPS (sprawozdanie z KPPPR)	4 818	Spadek
54.	Odsetek rodzin objętych pomocą grup roboczych w stosunku do liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”	MPiPS (sprawozdanie z KPPPR)	94,9%	Wzrost
55.	Liczba gmin i powiatów włączających się w kampanie społeczne	POWIATY/GMINY/ROPS	45	Wzrost

	mobilizujące społeczność do aktywnego przeciwstawiania się przemocy w rodzinie			
OBSZAR STRATEGICZNY V: WSPIERANIE ZATRUDNIENIA				
CEL STRATEGICZNY 5: OGRANICZENIE BEZROBOCIA ORAZ BIERNOŚCI ZAWODOWEJ WŚRÓD MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA				
Cel operacyjny 5.1: Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym				
56.	Współczynnik aktywności zawodowej	BDL/GUS	53,4%	Wzrost
57.	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	GUS	693	Wzrost
58.	Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie (w %)	GUS/BDL	10,1%	Spadek
59.	Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w liczbie osób bezrobotnych	GUS/BDL	49,5%	Spadek
60.	Odsetek osób biernych zawodowo	GUS/BDL	47,2% (dane za 2019 r.)	Spadek
61.	Odsetek osób, które podjęły pracę po zakończeniu programów, projektów w liczbie osób uczestniczących w tych projektach	WUP/ROPS/DPR	WUP: 71,81% ROPS/DPR: 16,4%	Wzrost
62.	Liczba projektów i programów mających na celu aktywizację zawodową i społeczną oraz liczba ich uczestników	WUP/ROPS/DPR	WUP: 121 projektów i programów, 18 484 osoby ROPS/DPR: 539 projektów 7 969 osób*	Wzrost
			*Uwzględniono OP 11 RPO WiM 2014-2020 i liczbę niepracujących uczestników projektów, którzy zakończyli	

			udział w projekcie w 2020 roku	
63.	Liczba osób, którym udzielono wsparcia w postaci poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy i staży zawodowych	WUP	poradnictwo zawodowe: 15 510 osób, pośrednictwo pracy: 5 083 osoby, staż: 5 706 osób	Wzrost
Cel operacyjny 5.2: Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności do rynku pracy				
64.	Odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową	GUS	9,2%	Wzrost
65.	Liczba kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka na 10 tys. mieszkańców	GUS	62,3	Spadek
66.	Odsetek osób i rodzin korzystających z pomocy z powodu bezrobocia w liczbie osób i rodzin objętych pomocą społeczną	OZPS	51,8% osób, 44,9% rodzin	Spadek
67.	Liczba podmiotów dofinansowanych w ramach usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów (Maluch +)	OZPS	106	Wzrost
OBSZAR STRATEGICZNY VI: EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA				
CEL STRATEGICZNY 6: ZWIĘKSZENIE UDZIAŁU EKONOMII SPOŁECZNEJ I SOLIDARNEJ W ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH				
Cel operacyjny 6.1: Podniesienie potencjału i konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej oraz ich znaczenia w procesie reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym				
68.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem OWES	ROPS	140	Wzrost
69.	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	ROPS	115	Wzrost

70.	Liczba PES, które skorzystały z instrumentów finansowych	ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
71.	Liczba JST stosujących klauzule społeczne w zamówieniach publicznych	ROPS	56	Wzrost
72.	Liczba funkcjonujących PES i PS	ROPS	PES - 5 958 PS - 77	Wzrost
Cel operacyjny 6.2: Podniesienie świadomości oraz upowszechnianie pozytywnych postaw wokół ekonomii społecznej i solidarnej				
73.	Liczba kampanii informacyjno-promocyjnych lub konferencji lub spotkań o zasięgu subregionalnym lub wojewódzkim na temat ekonomii społecznej	ROPS	291	Wzrost
74.	Liczba szkół i uczelni uczestniczących w działaniach upowszechniających ekonomię społeczną	ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
75.	Liczba inicjatyw na rzecz współpracy nauki, biznesu i ekonomii społecznej	ROPS	0	Wzrost
OBSZAR STRATEGICZNY VII: KAPITAŁ SPOŁECZNY				
CEL STRATEGICZNY 7: BUDOWANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ POPRZEZ WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO				
Cel operacyjny 7.1: Wzrost aktywności, partycypacji i integracji społecznej mieszkańców województwa na rzecz rozwoju lokalnego				
76.	Liczba centrów wolontariatu	ROPS	2	Wzrost
77.	Odsetek gmin realizujących budżet obywatelski (i inne fundusze lokalne)	GMINY	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania	Wzrost

			danych do pierwszego monitoringu Strategii	
78.	Liczba inicjatyw zgłoszonych w ramach BO/funduszy lokalnych	GMINY	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
79.	Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych i społecznych biorących udział w pracach przy tworzeniu polityki społecznej	POWIATY/GMINY /ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
80.	Liczba zadań i organizacji, którym zlecono zadania z zakresu polityki społecznej oraz liczba uczestników tych zadań	POWIATY/GMINY /ROPS	858 organizacji 1 105 zadań	Wzrost
Cel operacyjny 7.2: Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego w województwie				
81.	Liczba koalicji, partnerstw lokalnych i regionalnych	POWIATY/GMINY /ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
82.	Liczba przedsięwzięć podjętych w ramach partnerskiej współpracy	POWIATY/GMINY /ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
83.	Liczba funkcjonujących centrów usług społecznych	ROPS	4 (dane za I połowę)	Wzrost

			2021 roku)	
Cel operacyjny 7.3: Wzmocnienie roli i potencjału kadr pomocy i integracji społecznej oraz innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa				
84.	Liczba szkoleń realizowanych przez ROPS	ROPS	2	Wzrost
85.	Liczba pracowników uczestniczących w studiach, szkoleniach, kursach i innych formach doskonalenia zawodowego	POWIATY/GMINY /ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost
86.	Liczba pracowników socjalnych objętych superwizją, wsparciem psychologicznym, prawnym i organizacyjnym	POWIATY/GMINY /ROPS	Wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Strategii	Wzrost

Ewaluacja, jako proces badania oraz oceny wartości i jakości podejmowanych działań, jest szczególnie ważna w kontekście „uczenia się” organizacji oraz doskonalenia realizowanych strategii, programów i projektów³⁶. Jej istotą jest użyteczność, to znaczy możliwość wykorzystania jej wyników w praktyce. Punktem wyjścia powinno być zatem precyzyjne określenie celu i przedmiotu ewaluacji, a także sformułowanie kluczowych pytań, na które odpowiedzi będzie się poszukiwać. Następnie należy zweryfikować dostępne metody zbierania danych oraz źródła informacji. Ewaluacja może zakładać wykorzystanie różnorodnych metod i narzędzi badawczych (np. analiza danych zastanych, ankieta, wywiad indywidualny lub grupowy), aczkolwiek trzeba również pamiętać o wymogu praktyczności, czyli aby dane były gromadzone przy zachowaniu rozsądnych kosztów.

Ewaluacja powinna bazować na pięciu kryteriach wiążących się z kierunkami poszukiwań badawczych, które można przedstawić w formie pytań³⁷:

- **Trafność** (odpowiedniość, adekwatność) – pokazuje zgodność celów i metod wdrażania strategii z rzeczywistymi potrzebami i problemami społecznymi.

³⁶ Ewaluacja w praktyce sektora publicznego, w: Ewaluacja jako standard zarządzania w sektorze publicznym, K. Olejniczak, M. Ferry, red. B. Pietras-Goc, Kraków 2008.

³⁷ Por. Podstawy ewaluacji dla pomocy społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2010.

- **Skuteczność** – pozwala ocenić stopień realizacji zakładanych celów i działań, ich zgodność z planem, a także wpływ czynników zewnętrznych.
- **Efektywność** (wydajność) – bada relacje między nakładami, kosztami i zasobami a osiągniętymi efektami interwencji.
- **Użyteczność** – odnosi się do rzeczywistych efektów i ich adekwatności do sytuacji oraz wyzwań społeczno-ekonomicznych w trakcie lub po zakończeniu realizacji strategii.
- **Trwałość** – obejmuje pytania o ciągłość efektów interwencji, przede wszystkim pozytywnych, w perspektywie średnio- i długookresowej.

Należy jednak podkreślić, iż poprawnie przeprowadzona ewaluacja nie powinna odnosić się do wszystkich aspektów realizacyjnych strategii – z uwagi na zbyt szeroki zakres dokumentu. Należy natomiast koncentrować się na wybranych aspektach jej wdrażania, szczególnie istotnych dla władz samorządu, jednostek organizacyjnych oraz partnerów. Wybór formy i zakresu badań ewaluacyjnych powinien zostać podjęty na podstawie analizy potrzeb wynikających z raportów monitoringowych.